

A. 806.

Grust Peterjon.

Paised.

Zuhtumised ja jutustused
Gesti elust.

II a n n e.

Matweres.
Nikolai Grna trüff ja fuuln.

Hind/25 kop.

Ernst Peterson.

Paised.

Juhtumised ja jutustused Gesti elust.

II. anne.

„Sinu pisaraid ma näen,
„Sinu muret kuulen ma :
„Gestimaa, su õõst, su walust—
„Keišt sul tahan rääkida !“

Mr. 3. „Issanda kiituseks.“

Rakweres, 1900.

Nikolai Erna trükk ja kulu.

Дозволено Цензурою. — Юрьевъ, 13 Марта 1900 года.

Saškele lugejale.

Teises andes pidi küll „Ruuse taadi jutt“, „Neegri lugu“ ja „Haridus tuleb“ olema, aga jutu kirjutaja arwab, et praegu nõnda parem on. Need jutukesed ilmuvad edespidi.

Rakveres.

Mupakkikult N. Erna.

raamatu kirjastaja.

Järgmistes annetes ilmuvad edespidi:

- 1) Raks wana jõpra. Reisi kirjeldus kodumaalt.
- 2) Pimestaw walgus. (Pikk jutt meie elust).

Ēsimene anne „Paišed“ on Kriitika poolt **īdige paremat** wastu wōtmist leidnud. Waata Linda № 28, 1899; Olewif № 34, 1899; Uus aeg № 30, 1899; Ēsti Postimees 1899; Safala № 46, 1899.

„Islanda kiituseks“.

„Kuulge Jehowa sõna, teie Soodoma
„pealikud; pange meie Jumala käsu õpe-
„tust tähele, sina Komorra rahvas! Mis
„tarwis on mulle teie paljud ohwrid?
„Ärge wõtke enam tühja annet tuua; ei
„wõi ma sallida nurjatumat tööd, pühade
„pidamisi ühtlasi; kui teie ka mitu palwet
„luete, ei kuule ma mitte“ . . . kõneleb
Püha kiri.

I.

Juba mitu pühapäewa järgimööda oli noor kirik-
herra kogudusele kantslist rääkinud, — ja nii-
sama ka täna: „Rihelkonna kanter“ . . . Siin
piab pisutese seletuse wahel tegema, enne kui jutu
lõngaga edasi läheme, muidu wõib ehk mõni terawa
aruga inimene arvata, nagu oleks wallal ka kanter
olnud! See oleks liig! Meie nurk oli küll sel kor-
ral kantrite poolest rikas; üks oli päris kanter, teised
enam ehk vähem rahwa kalendri järel: selle auja
nime kandjad, aga „rihelkonna“ kantriga oli asjalugu
järgmine: Wana kanter, õnnis Ani, — ta armas-
tas oma nime küll Anny kirjutada, aga see oli enam
ajast, kui temast enesest, — rahwas kutsus teda ikka
wana kantri isand Ani, — oli juba aastat kuus mulla

põues, ja tema asemel noor isand Ropp, kirja järele herra Gotthard Ropf, üks weikse kasmuga mees. Kirikherrade tähele panemist oli ta selle läbi enese peale tõmbanud, et ta osaw laulu-koori juhataja oli ja peale selle veel tubli orel'i mängija. Tema läbi lootis wana kirikherra nõnda foguduse peale mõjuda wõiwat, et see enam tema sõna hakkab kuulma ja tema wiimast maa pealisk soowi täidab.

Wana kirikherra Theer oli juba nõrk ja haiglane. Nõrk terwisest, haiglane südamest: lapsed ja rumal fogudus saidwad tema kirstu naelaks. Mitmest pojast järgi mööda ei õppinud keegi isa ausat ametit, nii hea meelega, kui wana Theer seda ka tahtis. See, ausa ameti põlgamine kurwastas wanast wäga. Tihti rääkis ta poegadele: „Teie õpite tohtriteks, adwokatideks ja, Jumal teab, kelleks, aga,“ — rääkis ta Gesti keeles: „Kes on seda kuulnud, et Jumal õige on maha jätnud?!“

See pidi tähendama: et kirikherra ametis ka on wõimalik wiletsat palusest saada.

Pojad ei kuulnud seda ja nagu naljaks ütles forra wanem poeg: „Aga, papakene, sa ei olegi na „õige“ enam!“ ja näitus isakese wanadusest suureks läinud ja ette pole wajunud kuhjas ihu peale, mille turjal paks fuldne uuri fett nagu päewa paistel puhkaw madu hiilgas „aga näitab, et ikka leiba on saadud!“ lõpetas poeg wallatumat juttu. Niisugused jutud mõjusiwad wana Theeri peale ja ta sõrddles ennast Eli ja Samueliga, iseäranis aga wiimasega, sest et ka fogudus ei wõtnud tema healt

tähele panna, ega tahtnud wanafese wäimeest, noort jala-parunit Stolbenit, — keda rahwas sellepärast jala-paruniks kutsus, et temal peale paruni nime, kirikherra ameti ja naise, mitte midagit ei olnud, — omale hinge karjaseks saada. Wana Theer tundis talupoegade meelt väga hästi.

Korra oli ta ühte kiriku „wöölmöldert“, — nagu neid küinla põlema-panejaid, lehtede müüjaid pika juustega ja fileda näoga kiriku teenreid meie pool kutsutakse, — küsinud:

„Mis sa arwad, wana Hans, kas teie „walitse“, (kirikherra ei wõinud kirjakeele „walite“ mitte jallida), kui ma korra ameti maha panen, enestele selle tubli Stolbeni herra kirikjandaks? On üks hea ja armas mees!“

Hans wastas külmawereliselt: „Ei tea!“

Kirikherra ohkas, ja haledalt küsis ta: „Miks teie ei taha?“

„Nemad tahawad,“ rääkis nüüd wöölmöldert pisut segaselt, ilma et ta oleks seletanud, kes see „nemad“ olivad, „nemad tahawad mõnda teist!“

„Mõnda Gestlast?“ küsis wana Theer ja ta silmad läikisivad furjalt.

„Ei mina seda tea,“ wastas Hans otsekoheselt, „nemad ütlewad, et Tolben ei pia hästi rääki oskama!“

Wana ohkas veel sügawamalt. Ta teadis küll, mis see tähendas: „Tolben ei pia hästi rääki oskama.“

Seal ei olnud mitte oskamisel süidi, waid Gestlane hakkas Greeka meest Juuda mehest lahutama ja oma soowisid „awaldama.“

„Nad on häbemataad,“ wastas ta äritatult, „kuule Hans, ütle neile, et nad häbemataad on. Stolben on põliseft kirikherra sugust, ta isa oli juba waga Lutheruse ajal hingekarjane Sakjamaal; ja et nemad teda ei taha, siis ei ole see mitte üksi tema põlgamine, waid ka minu wastu näitate teie oma asjata wiha. See on minu, teie ausa teenri headuste põlgamine!“

Hans wastas aga rahulijelt ja nagu lollakalt:

„Aga kirikherra, mis seal pahandada, ega nemad ei ole teid põlganud, waid Issandat, et see ei pia nende üle walitsema, kes neile palju head on teinud, nagu kiri ütleb: „ja on mind maha jätnud ja teisi jumalaid teeninud: nõnda sama teewad nemad ka sulle.“ . . . Hans pidas wahet, et näha saada, kuidas tema kirjatatundmine kiriksanda peale pidi mõjuma.

Kirikherrale ei teinud Hansu kirjatatundmine sugugi head meelt. Ta teadis küll, et need Jehowa sõnad Samuelile olivad üteldud, ja nimelt sel kirjajal ajal, kui rahwas omale kuningat tahtsid saada, ja mil rahwa heal Jumala healega weel ühte läks! Ta pööris enese ümber ja saatis Hansu minema.

„Ka see wanamees hakkab nõelama!“ urises Theer, „ma hakkas aru saama, kust poolt tuul puhub!“

Ja ohates arutas ta edasi: „Mis teeb mu kogu gubus siis, kui mind enam ei ole? Ta läheb häbemataks, tooreks, ropuks oma juhatajate wastu!“

Kuidas abi leida? Kuidas mõis ta julgeste omad filmad finni panna ja teada, et foguduse juhatus ustawasfe kätte saab?

„Wana Ani asemele pian ma ühe mehe wõtma, kes rahwast wõtab juhataada; teed mu wäimehele walmistada.“ Ja kohe muutis see plaan teoks, kui Ani omad filmad finni pani.

Kohe kirjutas wana Theer Gothard Kopsile alandliku ja kiitwa kirja, lubas talle suuremat palka, rääkis siit nurga hāda ja kutsus teist missioni tööle ewangeliumi nimel.

Kopf kuulis wanakese palwet. Ja tuli see nüüd uuest kantrist ehk mõnest muust põhjusest, aga parun Stolben oli enne Theeri asemel, kui see elawate kirjast lahkus.

Kogudus näitas aga oma armsa Ani wastu lugupidamist ülesse ja pani wana haua künkale toreda au-märgi. Wana Theer sai aru küll, miks seda tehti ja nagu ette wijates ütles ta korra ühele talupojale: „See sammas on wāga tore!“ Seal wastas aga äritatud talupoeg: „Koh, eks me siis teie ja teie wäimehe hauale pisemad pane!“

Wana neelas need wiha sõnad alla, andis aga kodus wäimehele nõu, midagi ette wõtta, mille läbi foguduse armastus rohkem nende poole saaks mõidetud.

Nüüd wahendisi leiti nõu pidamise järele mitu, nagu: foguduse seas lugemise tundide pidamine, armastad laste pidud ja wiimaks fogudusele laulu koori asutamine, et koor suurtel pühadel ja tähtpäewadel Issanda kiituseks pidi laulma.

Wiimse üle räägiti ka kõstriga. — See oli väga nõus. Ka tema arust oli koguduses palju seda, mis sugugi hea, ega hariduse järele ei olla. Iseäranis suurt wiga leidis ta koguduse riiete moodide ja muu wälimise kaju küljest.

„Need on siin nagu metsa loomad alles,“ rääkis kõster Kops, „mingisugune hariduse kiir ei ole neid veel walgustanud! Meie pool oli koguni teine lugu! Meil olivad seal omad laulu koorid, ka pasuna-koori asutajin ma sinna. Siis oli ometi noortel meestel üks koostäimise koht. Nende filma ees seisis üks parem siht! Seal wõis noortele meestele palju asju rääkida nii hästi hariduses, kui ka usueluses puutuwates asjades. Wana Ani on siis üsna maganud!“

Wanale Theerile oli see laitmine natukene wastu meelt. Ta tundis, nagu oleks uus kõster ka teda sellega süidistanud; siiski wastas ta:

„Oh, mu armas Kops, wana Andres oli ju kingsepp!“ Wanal Theeril oli see armas kombe, et ta omast madalamas seiswaid inimesi ikka ristinimega kutsus, nagu praegu seda mitmed veel armastawad teha.

„Kingsepp!?“ küsijiwad noored kirku teenrid imestatult.

„Kingsepp! finnitas Theer, kus juures ta alt kulmu korra kõstri, korra paruni otša waatas. „Ma räägin teile naljaka luo: minu õnsole eelkäijale olnud Andres väga meele järele; ta olnud mõisas saksa kingsepaks, kus ta wabel, kui aega saanud, oma pisukese orelitse peal, mida mõisa proua talle olla finkinud, mängida armastanud. Naiseks wõtnud ta omale

endiſe kirikuherra . . . tuaneitsi, ja kui ſiis wana kōster ära oli ſurnud, ſaanud Andres aſemele. Üks talumees olla ſel ajal ütelnud: „Andres ei kōlba niisuguse ameti peale!“ ſiis waſtanud wana kirikuherra: „Laſ' Andres omad näpud pigiſt puhtaſ aga peſeb, küll tema meile ſiis mängib!“

Pealtkuulajad naerſiwad.

Kirikuherra liſas aga otſa: „See nalja ſõna on täna päewani foguduse kätte jäänud!“ Siin wõite iſe arwata, miſſuguste raſkustega oli mul niisuguse mehega tööd tehes wõidelda! Ja jälle waatas wana herra alt kulmu korra Kõppi, korra Stolbeni otſa.

Mõlemad kuulajad aga ohkaſiwad ſüdameſt, nagu tunneſiwad ka nemad ſeda raſkust, miſ wanal Andreſega tööd tehes olnud.

„Ja niisuguse mehele paniwad nad weel määlestuſe ſamba?“ küſis kōster.

Wanale herrale oli ſee auſammas juſt waſtu meelt ja et talupoegade tööd mitte liiga ſuureks arwata, rääkis ta: „Noh, ta oli ju omas rumaluſes nii nende ſarnane. Tal oli ſelleſt küllalt, kui ta nende ſurnud ſai matta ja lapsed ära riſtida, ſelle laſſſin ma tema ametiſ üsna olla; ja miſ pidin ma temale weel muud tööd andma wõi leidma?! Wahel oli mul temaga jutt ka laulu kooride üle, aga ta ſeiſis ſelle waſtu. Ta oli wäga wana, ja uuemad waated, need ei mahtunud kuiidagi tema pea ſiſſe! Ta rääkis ikka nõnda maakeeles: „Mis nad pillitawad ja paſundawad ſeal, puhas oma kiitufeſ ja oma

auks ja õpinad rumalusi tegema, jooma ja lahkuma. Issand niisugust asja ei taha!"

"Ta oli siis üks wagadlane, pietist?" küsis köster.

"Seda ei või ütelda, aga üks imelik mees ta oli," rääkis wana Theer edasi. "Wahel oli ta waga naljaka tujuga. Kõik sugu ilmaliku lõbu otsijaid nimetas ta „lõbumorstideks" ja wahel ajas ta niisugust weidrat nalja, et kuula aga, kuid ise ei naernud ta selle juures sugugi. Kõik tema töö oli ka niisamasugune: salajas, weider! Ta luges inimestele iga kuus ühe korra piiblitundisid! Seal mõistis ta Jumalajõna seletuse sisse ilmalikku tarkust panna, et ime kuulda. Ta kõneles kuu käimiseft ümber maaferra, mis ta kulgilt kuulnud, seal rääkis ta mefilastest, seal jälle põllu harimisest, aga kõik see oli nõnda kena kuulda, et inimesed ammuli suuga seda tähele paniwad ja hullu moega tema tundidele kippusiwad: kõik, olgu nad noored ehk wanad!"

"Aga see on ju Jumala jõna narrimine?" küsis noor kirikherra Stolben. "Meie inimestele läheb piibli tundides hoopis enam Jumala jõna põhja, dogmat, ära seletada. Praegu ei tea suurem jagu mitte sugugi, kellest püha Waim wälja läheb, kas Ihsast või Pojast, ehk jälle mikspärast usk niisuguseid suuri asju võib teha jne, ja ometi on see enam tähtjas, kui tühjaid õpetused kuust ja päikesest, kuna ometi meie dogmade, põhjusõpetuste, peale terme meie kogudus põhjeneb ja selle tulewase põlwe edu!"

Noor herra tahtis edasi seletada, kui suur kasu

inimesel just kiriku dogmade teadusest tuleb, kui wana edasi rääkis:

„Kust pidi Andres seda teadma? See on alles meie nooremate pea-üles anne praegu. Andresel oli kihelkonna uudistega rohkem tegu, kui dogmade uurimisega! Tema teadis kõik, mis kihelkonnas iiales tähtsamad oli. Siisgi piab au talle andma: Kurja ta ei sallinud: Kuulis ta kuhugil mõne effinud inimese, koha oli ta seal ja mitu korda läks tal õnneks niisuguseid patuseid ümber pöörda, mille kohta mina kõige lootuse kaotasin. Ja tihti, niisugustel Andrese ära reisudel, käis kõstri emand minu proua käest leiba laenamas: wana wiinud wiimase kanika kottu ära ja jätnud maja üsna lagedaks!“ . . .

Noored kiriku teenrid kuulasiwad imestades.

„Aga ometi wõib suuremat head veel teha“ seletas kõster, „kui neil oma waimulik lõbu ka oleks — olemat, nagu laulmine, mängimine ja mõned muud.“

„Ta laulis küll ka, aga ikka lastega, koolilastega . . . juuri ei kutsunud ta selleks mitte kofku?“

„Oh, mis on laste laul neljakealega laulu wastu!“ arwas kõster Kops.

„Siis olete teie väga selles nõus, kui ma tulewal pühal kantslist kuulutan, et teie fooriga peale hakkate, ja et ma noori mehi ja tüdrukuid ülesse kutsun?“ Küsis Stolben kõstrilt.

„Wäga hea meelega!“ . . . wastas kõster.

Ja juure hea meelega kuulutas kirikherra pühapäewal, et uus kantri isand tahab nelja heale

peal koguduse fiske laulu fiske mõtta seabida, ja kutsus noori inimesi sellest osa võtma kõstri isanda juurde.

Seal tuli aga uus kanter väga äritatult pärast Jumala teenistust kiriku herra juurde ja palus, et kirikjand mitte enam teda kantslist ei teotaks, ega „isandaks“ ei kutsuks.

„Aga nõnda kutsub ju terve kogudus kantrit ja wana õnnist Andrest veel praegugi,“ seletas wana Theer: noor ei saanud sellest kõstri teost arugi, ega mõistnud egiotsja midagi wastata.

„See oli wanaste,“ seletas pahane kõster, „isand on Eesti keeles teotuse sõna, ja temaga tähendatakse pool sakskuid, aga mitte haritud inimesi!“

„Aga kanter ei ole ju kellegi herra veel mitte, ega tema naine veel proua mitte!“ jõudis paruni herra nüüd wastata. „Das ist ja kolossal toll: „Herra“ kõster und „proua“ ... liias ta naeratades wana kirikherrale. „Famos!“ naeris ta kõstrile: „kes siis mina, ja minu proua on?!“ Kõstri wiha lahutas see ime järsk noore kirikjanda meele kindlus: ta tundis, kellega tal siin tegemist on, ja pehmemalt sõnas ta: „Herra nime ma ei taha, herraks ma ei ole sündinud, aga isandat ma ka ei taha!“

„Aga, kuidas piab teid siin kutsuma?“ pahwatas herra Stolben.

„Kutsuge mind lihtsalt „kibelfonna kanter,“ sai kõster üle keele.

Ja sellest päewast kuulutas kirikherra ikka: „Kibelfonna kanter.“

Sealt siis ka tuli, et kirikherra tänagi kuulutas: „Rihelkonna kanter palub täna jälle mind kogudusele teada anda, et tema koorile veel lauljaid vastu võetakse; iseäranis noore tüdrukute healeksid, nimelt pealt healt ehk sopraanot läheb veel vaja! Seepärast palun ma: võttem ennakst rihelkonna koorile üles andma; teie noored neitsid, kellel Jumal ilusad healed on annud! Teie ärgem armagem mitte, et Jumal teil ilusad healt on seepärast võtnud anda, et seega üks-päinis rääkima; ei koguniste mitte: võtke lugeda meie orelil peal, mis seal seisab kirjutatud: „Laulge ja mängige Issanda kiituseks!“ Seepärast andkem ennakst üles! Ring teie vanemad, ärgem keelagem mitte omaid lapsed Issandale! See on patt! Meie piame mitte üksipäinis oma heal, vaid oma terve keha andma Issanda kiituseks! Ma usun tõsiselt, et juba see nädala sees rihelkonna kanter saab ütleda võima, nagu omal ajal templi ülesse ehitajad Israelis: nüüd saab küll! Tulewal pühäl on esimene proov!“ lõpetas noor kirikherra.

All koguduses käis waimne kõmin läbi ridade, nagu oleks keegi tasakeste uinuma mesipuu pihla koptanud.

2.

Noh, mis siis täna kirikusaks ka pahwas? küsis wana Mart Kodar oma kirikust tulewate naise Leenu

ja tütre Miina käest, kui need „kiriku poolt palju terwisid“ olivad ütelnud ja aida juurde hakkasivad minema, et uusi kiriku riideid ära panna.

„Mis ta rääkis?“ poolis Leenu, „eks ikka Jumala sõna!“—ja läks aidale, kuhu tütar Miina juba oli jõudnud.

Kui nad tagasi olivad jõudnud, küsis wana Mart uueste: „Kas raha jälle peale aeti, mõi taheti lauljaid; see on neil nüüd sihuke uus mood! СИСТЫЕ СЫГАНЭ!“*)

„Ei raha seda korda küll ei tahetud,“ wastas tütar Miina.

„Ometi üks kord neil sellest isu ära läind, И СЛАВА ТЭБЭ КОСПОДИ!“**) diendas diendas wana Mart tütre jutu otša. Aga ega nad weel „aitüma“ ütelnud ei ole! Muidu läheks ka kirikusse, kust see raha pealeajamine see ajab nõnda isu ära, et päris hirm tuleb peale! Sina waewa ennast ööd ja päewad,—ja nemad?!—„Anna raha“ ja „anna raha.“ СЭРТИ, ОТКУДИ МОЙ ТЭНЬГИ ВОЗЬМЁТЬ?***) Wana juut ka! — Tema tuleb ka talwel sisse, pekjab piitja warrega wastu saapa jääri, wirutab kontsusi teine teise wastu ja painab ka: „Noh, wan Kedaras Märt, kas ifs file teis heinad saap!“ СЭРТИ, ОТКУДИ КОДАРАСЪ МЯРЬТЪ ВСЮ ВОЗЬМЁТЬ?****) Kas ja tead ka, mis see „file teis heinad“ maksab?“

*) Sula mustlased. **) Ja tänu Taadile. ***) Kust mina selle raha võtan. ****) Kust Kodara Märt selle raha võtab.

„Oh, jäta ometi kord oma jutt sellest rahast,“ seletas ema sööki lauale kandes, „nüüd enam raha ei taheta, nüüd tahetakse lauljaid!“

„Iffa veel lauljaid?!“ pani Mart imeks, „mis nad hakkavad furnuid ülesse hõiskama mõeh, juba koguvad terve kuu otja neid!“

Emat tütar naeratasivad pisut, siis ütles ema: „Sul ifka oma lori: furnuid ülesse ajama! Mine ifka!—nemad tahavad kirikus laulda, et siis ilusam kuulata on!“

„Et tuff peale ei tuleks?“ pahasdas Mart.

„Jäta ometi oma kiusu jutt,“ rääkis ema nagu kurbalt, „nemad tahavad nelja healega laula õppida, nagu teistes kohtades, teistes kihelkondades, sedasi nagu ühekorra Jõuludõhtul Altnaa koolmeister omade laulis, ja pärast Tartus ka olla laulnud!“

„Ладна, ладна эта мой панимаетъ,*) aga mis sealt siis piab wälja tulema?“ küsis Mart uskumata.

Raised ei teadnud midagi wastata, mis sealt wälja pidi tulema.

„Su sealt siis ifka midagi ka tuleb,“ ütles tütar Miina, „et teised noored poisid ja tüdrukud juba ülesse on annud...“

„Малцать!**) pörrutas forraga wanamees, „kes sinu käest küsis, ena tattnina, wõi wanainimeste jutu wahetele?!“

*) Tubli, tubli, küll mina seda mõistan. **) Wait!

Miinafese pisufene ümmargune nagu läks õhetawaks punaseks; ta lõi filmad maha ja läks taha kambrisse, kuhu ta õhates lahtise afna alla istus ja wälja waatas.

Sues oli täieline kewade juba käes. Wärske õhk nagu wajus õuest kambrisse ja jahutas Miina kena nagu. Miinal oli enese üle paha meel! Kuidas oli enneest, natuke aja eest, Riisu kõrtsimehe poeg Jaan Wõlw teda tee peal tellinud ja palunud kõstri juurde laulma tulla: neil puududa just esimise heale lauljatest, ja Miinal olla nõnda ilus, hõbe selge heal; ta mõiks hea laulik olla! Nõnda kõneles Jaan,—ja nüid? nüid käis isa temaga, nagu mõne pisufese titefega ümber! Miinale oli isa jutt täna iseäranis wali, ehk ta temaga wäga hästi harjunud oli ja isa kombeid wäga hästi tundis.

Aga niisugune oli Miina isa. Ta oli wana Nikolai sõdat. Suba see tähendas midagi! Ungru ja Krimmi sõjad oli ta läbi teinud ja kolm rasket haawa kaela sisse saanud. 18 aastat oli ta teeninud, 7 kuud Krimmi sõjas olnud ja siis koju lastud, sest Krimmi sõja kuud lueti aastate pähä. Wärske haawa armiga ja raudse ristiga, Georgi ristiga, oli ta koju tulnud—ligi nelikümmend aastat wana. Kõik see ei keelnud teda aga elama hakkamast. Paari nädala järele olivad tal endised sugulased, sõbrad läbi waadatud. Selle ajaga oli ka Mardil tulewane elu plaan selge. Mõisa käest rentis ta omale wanad täis kaswanud samu augud, tegi sinna omale onnifese peale, wõttis warsti naise,—ja Mart oli omaga niisama kangel, nagu wäga paljud, kes ei Ungru, ega

Krimmi sõda mitte ei ole näinud. Ehk ta küll wanaalt naise oli wõtnud, oli Jumal tema elu pifendanud, ja nüüd oli temal kaks täiskaswanud last, kaks tütar, kellest wanem juba Tallinnas ühel raudtee ametnikul mehel oli, noorem aga alles kodus kasvamas, emat awitas, kes juba wanaks kippus minema. Miinale tahtis wana Kodaras mehe koju wõtta, oma pisukesse saunakesse sisse, millel kõigest kaks tuba, eeskoda ja eeskoja kõrwal söögi kammer oli. Miinat olivad juba mitud soowimas käinud, aga nendest ei olnud isa, ega Miina meele järele veel ühtegi. Mart ei tahtnud oma tütar maha pillata; tema—Nikolai—soldat—see ei olnud ju igapäewane inimene. Ja ei tea, kes igapäewastest inimestest sai 36 rubla linnast, kroonu kassast, paiukit! Ja peale selle oli Miinal aega küllalt, alles 18 aastat wana, õitsew, noor ja kena; kena näo poolest, kena sõnadest, kena tegudest!

Miina oli weiklase kasvuga, pisukesse rooja näoga ja sõstra karwa filmadega ning musta juukstega inimene. Mart oli tema waljuste ülesse kasvatanud; ja et isa tujukas ja kange kaelne oli ning lastega õige tihti taples, siis oli Miina näol veel praegugi häbelik jume, see oli selle alataja taplemise järeldus. Mis aga Miinat üle walla kuulsaks tegi, see oli tema ilus laulu heal. Kui Miina wahel Sawiaugult, nõnda kutsuti Kodara lossi, küla kiigele läks ja siis teiste neidude seas laulu lõi, siis läkswad poiste näod rõõmsaks, ja fagedaste kuuldi sõnu: „Sawiaugu Miinal on saare kõri,“ see pidi tähendama, et Miinal kõwa, selge heal oli, nagu saare puu.

Miinat armastas wana Mart, nagu oma hinge. Ta käis temaga alati ühes töös, korra mõisa wäljal, korra talu põllul. Kirikus käis aga Miina emaga, ehk jäi temaga koju; sest kirikusse ronis Mart ikka üksinda oma wana luitunud soldati fineli sees; ju ta siis armas, et see ei kõlba, kui noor neiu soldatiga kõrwu käib. Isaga alati ühes elades ja isa käpa all kaswades, oli ta täieline isa tütar: sõnades otsekohene, ja kangekaelne, kus ta omal õiguse armas olemat.

Korra oli ema Miinat mõisa teenima tahtnud wiia. Seal wandus aga Mart: „Виньи, нэ надо“) mõisa minna, kas kodus tööd ei ole; laia ilma peale, siis see weel minu laps!“—ja habeme sisse pomises ta omas keeles: „залка, эсли такая тэвка прападетъ зря!“**)

Wahel, kui töö juures wanal käed walutama, wõi selg haigeks läks ja wana põõsa ääres, ehk kraawi kaldal piipu hakkas põlema panema ja sealt hoolega töötawat Miinat tähele pani, siis ilmus wanaale pisar teise filma nurka ja nagu enesele rääkis ta: „Oh, эсли-бъ мальчикъ пыла, кинэралъ, мис кинэралъ, ага тэвка, куди тинэръ тэтъ!“***)

Aga Miinat polnud tarwis pakkuda! Sawiaugu kõrwal, ka mõisa põldude ääres, elas Annuse Mihkel, pisuse rendikoha peremees, kelle poeg, Joosep, Miinaga väga tihti magusat juttu ajas, ja minewal

*) Siad, ei ole tarwis. **) Rahju, kui niisugune tüdruk asjata kaob. ***) Rahju, et ta mul poisiks ei ole; kindral, mis kindral, aga kuhu sa nüüd ta paned?

laada ajal kaks suurt õuna ja piotäie kommekka oli kinkinud, ja seda oli ta kõik wana Marti enese filma all teinud. Miina pidas Joosepist suurt lugu ja wana Mart ei leidnud ka midagi paha Joosepist. Seda teadis pois, ja käis pühapäiwiti tisti wana Mardiga sõja juttusid ajamas ja ajalehte ette lugemas, sest Joosepil käis ajaleht, mille sissu wana Marti väga hujitas.

„Noh, mis siis Ingheland ja Tüürk jälle teewad?“ küsis ta alati Joosepi käest, kui see ajalehe taskust wälja kiskus, et seda lugema hakata. Siit kuulis wana sõjamees palju seda, mis ta enne ise oli näinud ja tihti pidi Joosep kinni pidama ja kuulama, mis Mart Ungri maast, Poolast ja Austriast teadis rääkida; wahel läksiwad ka jutud mujale ja siis pidi muid raamatuid luetama, mida Joosep ka raamatu kogust ehk mõne muu sõbra käest oli saanud.

Joosep oli üks neist noortest meestest, kes oma prii aja raamatu lugemisega mööda saadawad, et rohkem teada, suurema filmaringiga olla. Luges ta ajalehest mõne kriitika, siis muretseti ka see raamat, et oma filmaga näha, kus pool tõde oli. Dmasti teadusest andis ta heameelega midagi Sawiaugu rahwale, sest Joosepil ei olnud mitte ükskõik, kas Miinat on maa peal ehk mitte. Sellest siis tuli, et wana Mart niisugustest asjadest wahel kirjuti juures teadis teiste wanameestele rääkida, millest need undgi ei olnud näinud. Seda märkas wana Mart ja sellepärast pidas ta Joosepist ka lugu ja salajas südames arwas ta ikka, et Joosep tema edespidine wäimees on.

Joosep oleks ehk ka Miinaga juba peale hakanud, aga tema wanemad ei tahtnud seda heameelega, et Joosep Miina oleks wõtnud, mitte sellepärast, et sellega mõne romaanile toitu anda, waid lihtsalt: Miina oli ju waene, ja Annuse isat emat oleksiwad heameelega näinud, et nende poeg, nende tark poeg, mõne rikka enesele oleks walinud, ehk mõnda rikkamasse kohta kodumäiks läinud, sest seda kõik Joosep oleks wõinud teha: Joosep oli ju üle walla tublina, targana poisina tuttav. Joosep armastas aga Miinat, armastas teda südameliku, tõsi armastusega, mida tema wanemad väga häste teadsiwad. Oma armastust ei awaldanud ta aga Miinale mitte. Ja oli seda tarwis! Seda tunnemad noored ise kõige paremine! Joosep andis weel aega. Ta armas: „kui asi wanuneb ja wanemad asjaga harjuwad, küll siis luba ja õnnistus tuleb!“ Ja nõnda oli ju väga hea elada! Oh, kuidas tulsus siis Joosepi süda, kui ta ajalehe seest juttusid luges, kus armastajad pika waewade järele kofku saiwad — ja siis Miina otja waatas, ja see oma sõstra filmadega Joosepit uuris, nagu tahaks ta midagi salalikku, pühalikku nooremehe südamest läbi torgata, siis tundis Joosep elul magu, eesmärki ja sihti olevat. Miisuguste lugemiste järele tegi ta kodu seda suurema isuga tööd.

„Minu Miinakene!“ mõtles ta, „see Miina on minu jagu!“ . . .

„See Joosep on minu jagu,“ . . . mõtles ka Miina praegu afna all ja waatas Annuse talu poole.

Ta mõtles: kas Joosep ka täna piaks tulema? seal hõikas ema teda sõõma.

Miina nagu oli tufane. Seda märkas Mart, ja et endist taplust nagu pehmenada, küsis ta laua äärest üles tõustes, kui ta „äitüma“ oli ütelnud, sest Marti laua ääres ei räägitud üialgi lori:

„Kas seal siis mõned piakšivad juba laulma, Miina?“

„Palju noori inimesi on endid juba ülesse annud, nagu Männiku poisid, Tahmamiku Suulit ja Annat, mõisa noor kárnär, siis veel kiriku alt kingsepp, kirikherra enese tuatüdruk, köstri tüdruk ja suiline ja Riisu kõrtsimehe poeg Jaan!“ seletas Miina.

„Riisu Jants?!“ küsis isa.

„Jants!“

„Ja siis tahavad sind ka saada?“ päris isa.

„Jah; Jaan palus veel tee peal, et ma tuleksin!“

Bana Mart sülitas ja sügas kufalt. Ta nagu oleks tahtnud ütelda: „Bõi siis selle rikka kõrtsimehe poeg minu tütart palus!“

„Ja mis teie seal siis laulate?“ küsis ta uhkelt.

„Kirikherra seletas täna, et Jumala sõna laulsi Jssanda kiituseks,“ seletas ema.

Mart lõi naerma.

„Aga, kui neil niisamasugune lugu kätte tuleb,“ rääkis ta pilkavalt, „nagu ennemuiste Rae meestel, kui ma alles poisikene olin? Nemad kuulnud ka nelja healeliseft laulust, ja — ТАБАЙ,*) — furnud nelja-

*) Тај кайа.

healega lauluga maha wiima; üks laulnud „Aufii-
tust,“ teine kõõrutanud „Jerusalemma“, kolmas
lastnud „Ma waene muld!“ neljas,— olen ära une-
tanud, mis;—ja nõnda läinud aga peale, kuni takka
metsast juure tee peale välja! Bot, seal seletanud
keegi tarf, wiist Wanamuine, et ühte laulu pidada
nelja healega laulma, eks siis olnud meeste tarkus
moffas! . . . “ ja wana Mart naeris furjalt.

„Roh, eks kanter ja kirikherra siis tea!“ seles-
tas ema.

„Kanter?!“ küsis Mart, „ja kirikherra!—Я
чаю,*) neil on kõigil omad konksud sees, nagu willa
kraasidel, ifka oma poole kõwerad, need tahawad
midagi uudist näidata, mida enne pole olnud! Ei
Issanda kiitust pole seal küll mitte natukeftgi!

„Ei tea!“ küsis Miina, „kas ma ka piaksin
minema, neil piab tulewal pühäl esimine proow
olema?“ ja waatas häbelikult isa otsa.

Mart mõtles.

„Ei!“ ütles ta kindlalt, „kui neil find tarwis
läheb, küll nad siis teadwad, kus Sawiaugu Mart
Kodaras on! И тѣло съ канцомъ.“ . .**) sellega
oli jelle luole lõpp tehtud.

3.

Leeri- wõi lugejalaste tupp, mis kõstri ma-
jaga ühe katuse all oli, oli hea jagu noori inimesi

*) Mina tean. **) Sa asi otjas.

kokku kogunud. Nagu alati, nõnda ka nüüd, tundis kogunud rahvas wähe argust, nagu häbenefsiwad nad teine teist, nagu ei teaks inimesed, mis tarwis nad kokku oliwad tulnud, nagu oleks see kõik asjata, et nad siia oliwad tulnud.

Täna oli esimine laulu proom kihelkonna kantri juures. Kanter oli aga alles pühapäewasel ameti toimetusel, sellepärast pidi oodetama. Neg aga kippus kokkutulnutele igawaks minema. Küll katfus üks ja teine noormees mõne naljaka, nupuga sõna ütelda, aga ei sõnad läinud hästi woori, ega tahtnud neiud naerda. Neiud oliwad alles wõõrad, ja häbenefsiwad wastata, juttu ajada. Wiimaks läfsiwad neiud ühe julgema juhatusel õue ja jätsiwad noored mehed ükfinda tuppa.

„Jooksge ikka, jookse!“ naeris Riisu-kõrtsi Jaan Wõlwo teistele poistele, „waata, pärast aja malgaga wälja, lähe siis ka mitte!“

Mõni lõi näo muiule, aga et jelles lauses midagi naeru wäärilist ei olnud, siis ei teinud see jutule alustust.

Oli pisukene piinlik waikus.

„Mina tean niisugusi mehi,“ seletas Jaan edasi, kellele see waikne olet liiale läks, „siin pool on see alles esimine asi, olgu mõnes koolimajas mõni pisukene katse wälja arwatud, aga taga Wiljandi, kus meie enne elasime, seal oli see asi üsna moodis. Siit rahwas magab alles, noored mehed ja neiud wahiwad kokku saades üksteise otsa, nagu wafikad walget wärawat,“ . . . poiste naeru hoo pärast piatas

Zaan püüt, „aga seal, ai, seal oli koguni teine asi, seal olime üsna“ . . . Zaan jättis sõna ütle mata, selle asemel plaksutas ta keelt, „siis on ka lõbus käia!“

„Aga kõik ei laula ju, kellega just tahaks kofku saada, ja igauhega ei lähe see asi ka mitte riimi,“ arwas mõija kärneri pois.

„Seep see asi on,“ sõnas üks Männiku poistest, „ja nüisugustega ei ole midagi ette võtta!“ — ta näitas ukse poole, kust tüdrukud wälja olivad läinud.

„Piab hoolt kandma,“ tähendas Riisu Zaan, „siin on tarwis ise käsa, jalgu liigutada, ise kofku ajada, ise kutsuda; neiud on ju sihukesed loomad, et neid püidma piab, pange, mehed, wennad, juuwärgid liikuma, küll meie siis lauljaid ja,“ ta naeris . . . „saame.“

„Ranter tuleb!“ jooksiwad tüdrukud tuppä.

„Ja see teid murrab!“ naeris Zaan.

Ukse ees olemate akatsiate takka wilkus ka köstri pisuke ne kuju. Köster tuli ka kofhe leeri tuppä. Mäandlikult teretas ta kofkutulnuid ja soowis kõigile: „Sumala abi olgu meie hea ette wõttega! — Siis nii palju olemegi omaft juureft koguduseft laulikuid saanud?!” Ta naerates les kahju awaldades.

„Kõik ei taha tulla, kes laulda wõiwad!“ rääkis Riisu Zaan, „ma olen mõnega rääkinud, aga ei taha tulla; teisa jälle ei la se wanemad!“

Köstri kõrge lage otsaesine läks kortsu, mis läbi tema nägu weel wagama maigu sai. Tema oli üks neist inimestest, kes oma pisuke se hariduse ja teaduse juures alati targad tahawad olla, kes ilma kawa-

luseta seda uskus, et inimene siis pime rumal, ehk kangekaelne on, kui see tema, parem ütelda kirikherra ehk mõne muu ülemä soowi hea meelega ei täitnud, ehk selle juures veel waidlema hakkas ja selle headuse üle kahles; wiimseid luges tema ifka kahjulisteks seltskonna liikmeteks. Oma waimu ilmalist jagu kofutas ta „Gartenlaube“ ja „Haus und Mode“ lisa-lehtede lugemisega. Rõige oma teaduse juures uskus ta kindlaste, et saksa keel kõige enam haritud keel ja saksa rahwas kõige enam wäärt ja eeskätt rahwas maailmas on. Sellepärast tegi Jaani jutt talle tõsist kurbdust.

„Miks ei lase!“ hüidis ta pahase healega. „Ega meie siin ometi kurja peal ei ole? See on wäga rumal, wäga rumal! Saksa maal on lugu kogu ni teine! Aga see on see rumal ja wana Eesti mood wanast finni pidada, ja kui see ka rumalus on! Meie piame ometi näitama, et meie ka haritud rahwaste kõrwale kõlbame seisma!“

Siis üksikult kõiki kätt pidi teretades ütles ta igaühele: „Rõõmustab mind wäga,“ ja keda ta ei tunnud, selle käest küsis ta: „ja teie aus nime?“

Kui ta nõnda kõik läbi oli käppanud, ütles ta: „Eh küll ilma söömata, piame ometi kofhe peale hakama!“ Lauljad lasksiwad aga kõstri sööma.

Warsti tuli aga kõster ja laul algas. Esite oli healte sortimine, kus tüdrukud kõik häbeliku moega kõstri healele ja orelile järele ajasiwad, siis algas harjutamine. Wõeti proowiks „Mu elu Kristus ihe.“ — Aga laul ei tahtnud minna, healed oliwad wäga harjumatad.

Rõster raputas pead.

„Abi lähed tarwis, abi lähed tarwis,“ seletas kõster, iseäranis esimine heal on nõrk! Ma ei ütle mitte,“ rääkis ta esimese heale peale waadates, „et teie ei saa lauldud, aga see piab kõwem olema!“ Ja nagu kõikide käest küsis ta: „Kas teie ei piaks mõnda austatud neiut tundma, kes esimest healt weel piaks laulda võima?“

„Kodara Miina!“ jostistasiwad mõned tüdrukud, ja seda sama kinnitasiwad ka mõned poisid, iseäranis Jaan.

„Siis paluge teda!“ soowis kõster, „et ta tulewal pühäl siia tuleks!“

„Ma rääkisin talle juba minewal pühäl,“ seletas Jaan, „aga näha on, et ei ole tulnud. Ma woin ju korra weel tee pealt sisse minna ja teda päris isa kuuldes paluda, ehk wana lasseb, aga kui see ei lähe, siis piate, kõstri herra, teda ise kutsuma; see wana on kangekaelne ja isemeelne!“

Seni, kui Jaan kõneles, oliwad tüdrukud pead kofku pistnud ja arutasiwad isekeskis midagi, kui aga Jaan lõpetas ja kõstrile oli soowinud: Miinat ise kutsuda, kui see tema tellides ei piaks tulema — ja kõster wastumeelselt nina oli kärjutanud, mis selgeks tunnistuseks oli, et kõster sellega oma au wähenemist tundis ja sellega mitte nõus ei ole, ütles kirikherra tuatüdruk:

„Meie Kodara Miinat ei taha!“

„Ja mis tal siis wiga on? küsis kõster, kes sellest omale kasu tundis.

„Miina karjub meie kõrwad finni!“ julges Tahma-
miku Anna ütelda.

Sellest lausest märkas aga kõster, et tüdrukud
Miinat wist sellepärast ei soowi, et see ehk paremine
laulab. Seda tundsiwad ja arwasiwad ka poisid.

„Siisgi wõiks Miina tulla,“ arwas kõster, „ehk
saame pisut kergitust!“ ja sõbralikult kõitidega juma-
laga jättes läks ta oma poole.

„Meie Miinat ei taha!“ kinnitas kirikumõisa
tuatüdruk. „Aga kui Miinat sugugi ei oleks olemat,
mis siis?“ küsis ta naerdes.

„Ega meie üksi Miinat ei soowi,“ seletas Riisu
kõrtsi Jaan, „aga lugu on nõnda, et kui meie koo-
rist wähelegi asja piame saama, siis piawad kõik
ümberkaudsed paremad jõud koos olema, siis wõib ka
midagi forda saata!“

Seda rääkides istus Jaan õige tua tüdruku Anni
kõrwale ja seletas, et kõik wäga hästi läheb. „Pea-
asi on see,“ rääkis ta teisele üsna kõrwa sisse juba:
„mis pärast piate teie siis endid nõnda waemama,
las' Miina huikab, see on teile ju suureks kergituseks!“

Tüdrukud andsiwad järele.

See peal ajas Jaan tüdrukutega head nalja ja
teised aitasiwad kõrwalt. Kui aga tüdrukud lahku-
nud oliwad ja poisid üksienda edasi läksiwad, hakkas
mõisa noor kárnar peale:

„On aga need sääsed! Sgaüks tahab ise mees
olla. Miina, see karjub nende kõrwad finni!“

„Need wanad kondid ka kedagi!“ pahandas Jaan,
„ühel pole hambaid, teisel filmad wiltu, kirikumõisa

Anni oleks ka, aga kus nina?! — nagu pool hapu kurki! Aga wat, oleks niisuguseid rohkem, nagu Miina, Kalatua Ella, siis veel mõisa kárnäri Juuli,“ Jaan plaksutas sõrme, „nendega oleks ka lust laulda!“

Noor kárnär naeris ja vastas: „Ega meie wana oma Juulit ei lase!“

„Sihukesed need wanad on!“ aitas Männiku pois sõrmalt, „need armawad kohe, et poisid nende tüdrukud ära jõowad!“

„Noh, poisid,“ julgustas Jaan, „wõtame jõud kofku ja kawalused wälja, ehk saame koorile hinge sisse! Siit nurk läheb selle moega hapuks! Tulge mujale maale, waadake, kus elu on; siin kaswawad noorele inimesele samblad selga! Tänu Jumalale, et kõstrile sihukene tarf mõte pähä tuli! Poisid, sellel asjal on tulewik, olge aga waprad! Mina wõtan Miina oma peale, Sina kárnär räägi ende wanaga ja too Juuli laulma, aga teie, Männiku mehed, tooge Ella wälja!“ ...

Ja Sawiaugu ukse ees pidas Jaan hobuse finni, wiskas ohjad hooletumalt hobuse selja peale ja astus sisse.

Sawiaugu pere oli parajaste ajalehte lugemas, „Ingelandist ja Türgist“ kuulamas, kui Jaan sisse astus.

Jaan Wölwe tulek mõjus kõikide peale. Miina aimas, miks Jaan tuli, — ka Joosep märkas seda, ja paluma pilguga waatas ta Miina otsa, nagu tahaks ta temale ütelda: „Ega sa, Miina, ometi ei lähe!“

Noorte inimeste filmad räägivad selgemine, kui vahel aruta inimese pikk kõne. Ei tea, kes ei ole ammu enne oma südames aru saanud, et tema tulewane kaasa talle juba ammu enne armastuse avaldust on ütelnud: „Mu kallis, mu armas, mu jäädav pärandus!“ Miina luges neid sõnu ka Joosepi filmist ja tal oli väga hea! Mart tundis aga, nagu oleks keegi rõõmloom, umbes kulli või rebase sarnane, tema waguja kana karja sekk tulnud. Martile oli Jaani tulek õige wastik.

„Segasid siit pere missjoni tundi!“ hakkas Jaan pärast teretust peale.

„Mis seal teha!“ vastas Mart, „õigil pole iju saapa taldu kulutada,“ ja et ruttu otsale saada, küsis ta: „Ei tea, kas noorelmehel asja ka pidi olema!“

„Oli ikka ka, ja ei olnud ka,“ seletas Jaan ja waatas Miina otsa. „Kantri isand jaatis palju terwisi ja ta palub Miinat ikka laulma tulla, Miinal on nõnda ilus heal!“

„Wana Ani wõel, kust siis tema wälja sai?“ küsis Mart.

„Uus kantri isand!“

„A!“ — naeris Mart, uus on kihelkonna kanter, ja wana isand on surnud, ja meie oleme kõik wana aja inimesed!“

Jaan läks näost punaseks. Ta ei olnud mitte uskunud, et wana Mart teda nõnda karedalt wastu wõtab.

„Siis Miinat teie ei lase tulla?“ küsis Jaan filmi maha lüies, „siis meid piate teie nõnda halvaks, et arvate, et Miina meie jekka ei kõlba! Ja kirikherra lasseb oma Anni tulla, kärnari Juuli tuleb, Tahmamiku tüdrukud on! Ja kanter ja kirikherra paluvad nõnda!“

Mardi filmad hiilgasivad.

„Kus need kirikherrat kantrit siis on?“ küsis ta vihaseft laua äärest ülesse tõustes“ „sina tellid ikka küll, aga kus need on, kes minu last tahavad? Kas nad ei tea, et Mart Kodar Samiaugul elab, ja et kiriku alla rohkem ei ole, kui paar wersta!“

„Siis teie tahate, et kirikherra teile piab tulema?“ küsis Jaan kergelt, kuna ta Miina otja waatas, kes filmad maha oli löönud, ja sellepärast häbi tundis, et tema pärast nõnda kaubeldi.

„Miina eitaha fedagit, сэрти такіе, ристаютъ хузэ, какъ банній листь, сэрти!“ *) sülitas wana Mart ja ütles veel kord . . . „сэрти такіе“ fihwade fisje.

„Mis seal siis nõnda vihastada,“ seletas Jaan ennaft sirgeks ajades, „ega ma pole ju midagi halba teinud; ma tulin teid paluma! Teie arvate, Jumal teab, mis paha, aga Miinal on ilus heal, ja kui teie korra piaks kuulma, kui Miina kirikus laulab, siis lasete hea meelega; ja kui teie minu sõna ei usu, siis räägib kanter ise! — ja siis Jumalaga!“ Jaan läks

*) Gattawad külge, nagu leht saunas.

Pisufene waihus festis tuas. Ema oli käed põlle alla pannud ja waatas Miina otja; Miina seis laua ääres ja otfis midagi nagu maast; Joosep pööris ajalehte; wana Mart koputas piipu ahju rinna wastu!

Joosep oli esimine, kes üleüldist waihus segas: „On sel aga ka lõuad peas; näha, et kõrtsimehe poeg ja leti taga ülesse kaswanud!“

„Sihufestel on need wiimased wigurid teada,“ laskis Mart teine poolt suu äärest, teine pool piipu hoides, „wõi pole ma sihufesi näinud, рускій пословица кывыритъ: вѣкъ зиви, вѣкъ уцись, *) see tähendab: kes kangel käind, see palju näind! Aga mina ütlen: kellel minu Miinat tarwis läheb, see tulgu, aga mitte teise kolmandama kaudu, ja weel sihufene tattnina pois!“

„Kas siis Riisu Jaan sinu tattnina on?“ küsis ema pahaselt.

„Wõh, паба **) sina oled ka kedagi näinud! Унгру война-съ пылъ, Рымскій война-съ пылъ, Турка стрѣлялъ?! Я всю снаю! Ты тэрзи морда!“ ***) ja pehmemalt lisas ta otja: „тэвка ровъ съ малакомъ, хто снаетъ? ****)“ Aga mina tean!“

„Mis sina tead, wa poomkael,“ urises ema, kes wanast aru sai, „kuidas wanaste oldi: Hopmann ajas noored mehed piitsaga tüdrukute kõrmale tiol

*) Wana sõna ütleb: elu aeg ela ja õpi. **) Wanamoor. ***) Ungru sõjas olid, Primmii sõjas olid. Türgi lastsid? Mina tean puhas. Sina pia suu. ****) Tüdruk nagu rõõst piim, kes teab?!

magama ja pani paari; ei tea kellel seal häda oli? Ja fina kardad meie Miina pärast! Mül üsna häbi!”

Banamees ei leidnud vastust. Siis lõi ta nägu naeratama: „Tühi lori! Бесю еуб! *) Siis oli kõht kõlkaid ja hamba alused haganaid täis, nahk oli väsinud ja peksitud! Aga nüüd!? . . . waata hirnuvad aga! . . . Aga, pane loomale koorem peale, siis tee mis tahad; need lähewad aga mängi lööma; neil kodus igaw; need lööwad ju ralli; ajawad au taga! Noored jälud! Nagu tedred mängu ajal: Выйбирать палуцэ!” **)

„Aga mis siis Miina teeks, kui meie jurnud oleksime?” küsis ema tighedalt.

„Siis, siis” . . . wihane Mart otsis sõna . . . „siis ajagu, minu pärast, kas otse püsti ülesse!”

Ema kufkus waguks: nüüd oli kardetaw wana! weel wastu rääkida, ja ega wana ikka oma jonni poleks jätnud.

Päikene oli õhtusse wajumas ja Joosep tegi minekut, ning Samiaugul oli nõnda, nagu poleks mitte midagi sündinud!

4.

Kõstri laulukoor oli tõeste kaswanud. Tuttawad neiid olivad palwet kuulnud ja laulsiwad rõõmsaste . . . ja Miina laulis ka esimiste seas.

*) Rõik lori. **) Et paremat walida!

Rõster ise oli Samiaugul käinud ja wana Marti palunud, et ta Miinat laseks.

Ta teretas wäga aupakklikult wana Marti; ja enne, kui juttu laulu koorist teha, küsis ta wana elu luo järele; ta imeteles tema wahwuse üle, pani tema weel tublit terwist nii wana ia sees imeks, rääkis ise sõjalugusid, mis Mart heameelega kuulas ja wiimaks hakkas alles rääkis kõster:

„See sõja asi on niisama sugune, nagu laulu asi. On hea kindral, hea soldat, wat siis läheb sõda. Aga meil ei lähe laul mitte kõige paremine, meil puudub ohwitser, kes soldatid kohe piaks! Noh, mina ise olen küll kindrall, aga iga heale sees piab oma ohwitser olema, kes soldatid kohe piab. Ma olen kuulnud ja ka kirjusus tähele pannud, et teie tütar Miina, aus sõjamees, wäga ilusaste esimest healt laulab. Kas meil ei oleks mitte see au olewat ka teie tütart laulu kooris näha saada. Ma tean küll, et nüüdse aja noored inimesed wäga wallatumad on, aga mõtelge ometi, et see laul kõik meie oma filma all saab olema! Meie oma filma all! Ja ega siin, meie koguduses midagi paha ei ole karta! Siis piame weel lapsi omal jalal käima õpetama, muidu jääwad jalad nõrgaks! See on niisama, waadake, nagu sõjas, waadake, teie olete palju utsinat teinud, teie olete kõwa, teie olete 80 aastaselt niisama terve, nagu mina neljakümnele; ja seda teeb kõik harjutus!“ . . .

Niisuguse jutu peale lubas Mart Miina minna, aga lisas weel juurde: „Siis wiisake ikka nooremate

peale ka filma!" — mis kõster muidugi lubas teha. Ja kui Miina korra ära oli käinud ja kõster tema healt kuulnud, siis silitas ta Miina õrna palet ja ütles: „Teist, aus neiu Kodar, oleks ilma kuulus lauljanna saanud, kui teie noorelt õige õpetuse oleksite saanud!"

Kadedusega waatajivad teised Miina otsa; Miina tundis aga, et ta midagi enam on, kui teised. Ja kui ta sellest isale rääkis, ja kõster korra Samiaugul sees käies sedasama isale oli finnitunud, siis ütles isa: „Noh, kui teil just Miinat tarwis läheb ja ilma temata läbi ei saa, eks ta siis käigu ka wahel!"

„Mitte wahel, aga alati!" wastas kõster. „Neil tuleb jõuluks üks suur laul „Betlem Efrata," kus üks koht väga kõrgesse läheb, seal läheb healt tarwis ja jeda mõib üksi neiu Miina ära laulda!" Ja nagu finnituseks lisas ta otsa: „Neiu Kodaral on väga ilus heal!"

Wana mehel oli nendest sõnadest väga hea meel, ehk tal küll wähe weidralt need sõnad: „Neiu Miina, ehk neiu Kodar" kõlajiwad. Nende wana kass Hints läks just Mardi jalgade eest läbi ja lastis oma külge kergeste mööda peremehe jala säärt libiseda. Wana Mardil oli nõnda weider mõelda, kui ta oma kassile selle juures oleks ütelnud: „Sina isane-kass Hints!"

Veel suuremaks läks aga wana rõõm, kui Joosep ühel pühapäewal ajalehest luges peal kirja „Omalt maalt" alt: „Karulabast: Meie nurf hakkab ärkama!"

Ma mõin seda huvitawat sõnumet lugejatele teatada. Hiljuti siia tulnud noore kõstri herra hooltsal tegemisel on laulu koor elusse kutsutud. Enne Sumiste pühaid käiswad noored lauljad proovil. Esite läks asi küll wähe pikalt, aga meie austatud ja armastatud kõstri herra Kopsi inimese armastuse tõttu on koor praegu elu wärskust näitamas. Usaw juhataja, kes enne oma kasulikult töö põllul Wiljandi maal hariduse wagusid oli ajamas, teab ütelda, et meie murkas heli omanikkusid olla, kes ilma kuulsaks oleksiwad mõinud saada, kui neil aga esialgne õpetus noorelt oleks antud, nagu neiu Miina Kodar" . . .

All seisjis täht — „o“ —.

„Joosep, mis sa waletad?!" hüidis Mart püsti tõustes.

„Eks lue!"

Mart wõttis lehe pihku. Joosep näitas Miina nime.

„Sa siin ei ole mitte üteldud, et see Marti tütar Miina on? küsis wanamees äritatult.

„Seda ei ole tarwis, sest ega siin teist Miina Kodarat ei ole," wastas Joosep.

„Näita weel, sa waletad!" käskis Mart. Tema male oli see wäga weider, et niisugused asjad ka ülesse, kirja panna. Tema meelest oli kiri midagi niisugune, kus õpetust, sõdadeft, Jumala sõna ülewel on, ehk midagi niisugust, millel tõsine tähtsus on, aga nüüd korraga: — tema Miina armatud ka nõnda tähtsaks, et kirja panna! See oli imelik! — Mart waatas hoolega. Ta filmad oliwad tõnsid, aga siiski

seletas ta, kui ta ajalehe õige kaugele firutas ja filmad loomale ajas.

„Kas seda lehte ka palju luetakse?“ küsis ta siis korraka.

„Üle terve Gestimaa!“

„Tea, kas väimees piaks Tallinnas seda ka lugema?“

„Wist küll!“

„Vaata, narakaid!“ ümises ta siis ja pani piibu suitsma.

„Sina keelad last ikka minemast, kas näed nüüd?“ seletas ema.

Wana oli waguşi. Joossep ohkas . . .

Ja sellest päewast saadik, küsis Mart alati, kui Miina koju tuli, mis nad laulawad ja laskis Miinat wahel ette laulda. Miina oli rõõmus ja laulis hea meelega, sest ka tema teadis, et ajalehes temast kiitwast oli räägitud.

„Kas „Betlènnu“ juba tuleb?“ küsis wana wahel Miina käest.

„Ei weel!“

Wana tahtis õige näha, kui kõrgesse see laul läheb, mida tema Miina üffi lauldud saab?

Mart tundis oma tütrest uhkust; kuid kõige selle rõõmu juures waewas teda üks jala kartus; wõi oli see paljas igawus, sest Miinat ei olnud pühapäiwiti kodus ja sellest ajast jäiwad ka Joosepi käigud arwemaks.

„Ei tea, miks Joossep enam siin ei käi?“ mõtles wana Mart. „Aga ehk laulab ta ka?“ Aga seal

tuli talle meelde, et Joosepil laulu healt polegi! Su ta siis kodus oli!

Ra Miina oli enesega õige rahul. Kõstri juures nägi ta korraga, et ka waeke soldati tütar midagi wäärt on; ei, et ta weel enam on, kui teised. Tema oli ennast ikka halwemaks pidanud, kui pere-tütred, — ja nüüd korraga üle kihelkonna niisugune eestkätt tüdruk, et kas lasi aga olla, — ja weel ajalehes ülewel. Miina tundis eneses nagu uue inimese olemat — ja see uus, see oli talle wäga meele järele.

Kõige rohkem oli aga kõster rahul. „Siin wõib migagi ära teha!“ mõtles ta iseeneses. „Kui meie kirikus laulma hakkame,“ arwas ta omas südames, „ja see kõik wäga ilustasti läheb, mis ütleb siis kirik-herra? kogudus? ajalehed?“ Nõnda unistas kõster Kops, ja ehk see küll selle mehe moodi oli, kes jänest haawa pealt waritses ja mõisat ahwardas osta, siisgi mõtles nõnda kõster. Sgal inimesel on oma jänese tütt südames, kui ta ka kõster on!

Ja et lauljatele rohkem himu äratada koos käia, rääkis ta neile mitmest asjast, mis tema arust lauljate ihule, kui ka hingele tarwis läks. Iseäranis esiotja kõneles ta neile laulust ja laulu kasust. Ta seletas, kuidas sakjad suurtes linnades, mille kõrwalt Rakwere, Paide, Wiljandi ja Pärnu, muidu pori unistud olla, laulda, ja kui suurt raha nad selle eest saada: Rümmed tuhanded ühe ainsama õhtu eest! Ta näitas neile pilta oma saksa lehtede sees ja tihti

suuri lauljaid neiusid, kes hirmus toredaste elada.

Rõik see oli lauljatele uudis.

Miinat erutas see väga. Miina kuulas ja kuulas ja pani imeks, mis eest inimesed ka raha ja ülesse pidamist saada: laulu eest! Rõik see ei tahtnud tema pea sisse mahtuda. Rõstri jutud nagu oleksivad naljad olnud. Rõige pealt olivad nende laulike nimesed väga inetumad, koerte omade sarnased, ja siis olivad need suured neiud piltide peal väga halasti, mis Miina auutundmusest haawas, et naistehaawas, kes nii palju raha saab, ennast mitte paremine katta ei jõudnud.

Ja korra, kui kõster jälle ühte pool halastist „tõuswat tähte helitaewas,“ nagu ta neid omas keeles nimetas, näitas, küsis Miina häbelikult: „Nii palju saavad nad raha, ja nõnda puudulised riided!“

Kõster pidi suure healega naerma püüskama, aga ta hoidis ennast, ta arwas Miinat sellega haawawat; ja täiesti oleks ta seda ka teinud, sest peale kirikumõisa Anni ja mõisa Juuli ei hakanud keegi naerma. Siit nägi aga kõster, et Karulabas riide, nimelt peenikese riide kandmise mood, inimestele suutumaks tundmatad on.

Ta rääkis korra kirikherrale ka, kuidas Miina wastanud, — ja siis naersivad nad mõlemad magustaste ja kava aega.

Siit nägi aga kõster, et lauljatele mitte üksi peenikese lauljate seletus kasu ei too, waid ka neil riietest ja nende kandmisest piab kõnelema. Ja sedae

ta mõis, sest „Haus und Mode,“ naiste moe-ajalehena, andis selleks palju head materjali.

Ruidas aga peale hakata?

Kohe ütelda, et inimene nõnda ja nõnda riides piab kätima — ei oleks läinud. Seal leidis ta tee:

Ta kõneles neile wahel terwise hoidmisest. Seal juures noomis ta neiused ja nimetas, et talu tüdrukud ja naesed väga hooletumalt ja terwise peale waatamata riides käia. Iseäranis hooletumad olla nad oma jalgadega. „See mõjub terwise peale, kui jalad kergeste kaetud on. Niiske ilmaga piakswad, kõige vähemalt lauljatel, sest et heal väga märga karta, kalossid otsas olema!“ Siis soowis ta meie naistele niisugused riideid kandma hakata, mida nad harilikult mitte ei kanna ja kästis jaksad selleks eeskujuks wõtta!

Selle jutu üle läkswad tüdrukud punaseks ja lõiwad filmad maha, ja kõster pidi laulma hakkama, et mõni teraw nina pois mõnda küsimist ette ei paneks, mis mitte ei läheks!

Ka kübarate ja rätikute üle oli forra arutamine. „Teie taluneid, matate oma ilu rätiku alla,“ rääkis ta, „mis on ilusam, kui neiu pea ja kael! — ja selle matate teie rätiku lupakatega finni! Ja kui palju ei lähe teil rätikuid tarwis? — Mitu tosinat! Aga waatke jaksu: kaks kübarat, üks suwel, teine talwel! — palju odawam ja ilusam!“

Warsti nägi kõster, et kõned oliwad mõjunud. Lauljad neid hakkaswad kaapised ja kalossia kandma, nimelt mõisa ja kiriku mõisa omad. See oli neile

just õnneks! Sellega saiwad nad ometi enamaks, kui teised, ja nimelt, kui Kodara Miina. Miina sai sellest väga hästi aru, ja nii hea meelega, kui ta ka neid iluduse asju oleks enese ümber näinud, nii sama oli see mõimata täita: tema isa ei saanud niisugust asja osta, ega tohtinud Miina sellest isale lausudagi!

See tegi aga Miina meele halwaks; halwaks ise enese wastu. Tihti jäi ta mõtlemale: miks tema seda ei võiks saada, ja ei tea, mis Joosep siis ütles, kui temal ka kübar peas oleks olemat!?

Joosepi peale mõteldes hakkas ta jüda aga sees walutama: tema meelest oleks nagu olnud, et Joosep temast tagasi hakkas hoidma ja tema isat enam pühapäiwiti waatama ei tulnud! See tegi Miinale walu!

„Oh,“ ütles ta niisugustel kordadel ise eneses, „parem ma hakkan jälle koju jääma; ei ma lähe ühtegi!“ Seal kerkis aga noore inimesele kõik see koosolek kõstri juures meelde. See aeg, kus ta tundis, et ta teiste ees midagi on, kus teised wahel kadetsuga tema peale waatasiwad — ja siis tundis Miina, et see väga, väga hea temale oli.

Niisuguste mõttedega oli juba suwi kätte jõudnud.

Ühel peale lõunal oli Miina lehmale rohtu noppimas just Annuse piiri aia ääres, kuhu Joosep teine poole aida kartohwliid tuli muldama.

„Tere ka Joosep!“ hüidis Miina rõõmsalt, „saab sind ka, nagu kuld-raha armaste näha!“

Joosep andis kätt ja ohkas pisut.

„Kuule Miina,” ütles ta siis, „ma ütlen päris otse koheselt wälja: ma olen ju järele päris kurb!” ja Joosep ronis üle aia.

„Kuidas nii?”

„Mis sa teed ära, sihufene rumal kord inimene on! Wõtab omale korra ühe rumala mõtte pähä ja ei saa sellest kuidagi enam lahti!”

„Ja see on?” päris Miina. „Eh mina aitan!”

„Mitad küll!”

„Ja see on?”

„Ära mine laulma!”

Miina jäi mõtlema.

„Aga meie tahame Jõuluks „Betlem Efratat õppida!”

„Las' nad õppida!”

„Kes nad?”

„Nemad!” hüidis Joosep wihaselt, „nemad, need untšakad ja upšakad, need kübara ja kalossi mehed, fina ei ole nende salga lind! Sa lähed ka kergeks!”

Miina lõi punetama.

„Ja mis sest siis on?” küsis Miina pool kiusakalt, pool naerdes.

„Ja sa ei saa sellest mitte aru, mis ma räägin?”

„Ei!” naeris Miina.

Joosep ohkas. Ta tundis eneses niisugust ime-
likku hoogu, ta tahtis Miinat praegu oma kaenlasse

tõmmata, temaga kaugele, kaugele põgeneda, sinna, kus kedagit teist, peale nende, ei ole, kus nad üsna kahe-
keste mõiksinud elada. Ta silmad põlesinud, ta keel
hakkas kuiwanud juu lakke sinni. Ta tahtis Miinale
midagi tähtsat ütelda, aga et Miina nõnda kiusakalt
vastas: „ei,” ja Joosep oleks tahtnud, et ta wait
oleks olnud, niidagi ei oleks rääkinud, siis sai ta enese
tundmiste vastu külmaks, karmiks, nagu pias ta
tüdruku käest seda wälja ostma, mis nii tse eneses
oleks pidanud tulema; — ta andis neiule kätt ja
ütles: „noh, siis Jumalaga!”

Miina pani pikalt oma käe Joosepi pihku.

Joosepi kalkus kadus. Ta hakkas järsku, üsna
ilma enese tahtmata, järele mõtlemata, Miinale ümber
kaela sinni; pitsitas teda, nagu meeletu; otjis ta juu
oma rinna najalt ülesse ja andis neiule mitu korda
ägedalt suud.

Joosepi hing tahtis nagu sinni jääda ja häda
waewalt sai ta ütelda: „Seda see tähendab, mõista
rumal!”

„Joosep, Joosep!” sosistas Miina, „mis sa mõllad,
teised näewad!” aga seda nõnda õrnalt, nõnda arm-
selt, et Joosep neiu koha lahti lastis ja läks.

Miina oli, nagu naelutud, selle sama koha peale
seisma jäänud. Kui kergeks oli korraga ta süda läi-
nud, mis ime hea see oli! Nagu midagi uut, karas-
tawat, pühamat oli ta rindu selle musuga surutud.

Ja kui ta sealt rohu põlle täiega koju läks, siis
sai ta täeste aru, et nüüd tal veel asjata oli laul-
mas käia . . .

Aga „Betlem Efrata?“ . . .

5.

Särgmisel pühäl jäi Miina koju. Tal oli selle
nädali sees enesega nõnda palju tegu olnud. Joosep
ja Joosep — see nimi seisis tal alati meeles.

Täna oli isa ka kirikusse läinud, ja täna tahtis
ta Joosepiga ükšinda kodus olla, „sest Joosep,“ nõnda
mõtles Miina, „tuleb täna nimelt siia!“ „Joosepil
oli nagu midagi siis ütlemata jäänud, ja Joosep oli
ju nõnda selgeste soovinud, et Miina mitte laulma
ei piaks minema.

Mitme püha järele oli Miina korra jälle kodus.
Aga tal näitas täna nõnda igaw olemat: ta tundis,
et see ilus ühtegi ei olnud, et ta just nüüd koju oli
jäänud, nagu pakuks ta ennast Joosepile. Ei, seda
ei tohtinud olla. Tal oli häbi enese üle, et ta nii
rumal oli olnud.

Ja seda suuremaks läks ta halbduks, kui õhtu
fätte jõudis ja Joosep mitte ei tulnud.

„Mis rumal, et ma täna laulma ei läinud,“
mõtles ta eneses, „kui nüüd Joosep seda kuulda saab,

et ma täna kodus olen, siis mõtleb ta, et ma teda ootan, kui rumal ma olin!" Pia aegu pisar pidi Miinale palgele tulema.

Ema sai ka tütre rahutusest aru.

"Miks sa täna siis laulma ei lähe?" küsis ta.

"Mul pole täna head healt!"

Õhtul küsis aga Miina emalt: "Kas Joosep meil enam sugugi ei käi?"

"Joosep ka kedagi!" vastas ema pahaselt, "jest saadik, kui sind enam ühtegi pole, ei näe enam Joosepi filma! Ja mis ta siia enam otsib, tal ju Rõre Hendriku tütar parem, rikkam!" lisas ema otsa.

Miina läks näost punaseks.

"Kes seda räägib?"

"Ma kuulsin seda juba enne Jaani, Rõre ema olla ise sellest rääkinud! Noh, mis neil wiga, neil ju raha ja Joosepile läheb seda üsna päris tarwis!"

"Soo, wõi Joosep nüisugune on?" vastas Miina ja jäi mõtlema. Tal oli enese üle nüüd weel rohkem häbi. Ta tundis enese südames wihagi Joosepi vastu.

"Wõi sedasi narritakse mind!" mõtles ta eneses, "kui mind enam igal pühäl filma all ei ole, siis jookstakse teistega ümber.

Niisuguste piinawate mõtetega tuli õhtu kätte ja ka wana Mart jõudis koju.

„Soo, kas ja täna laulmas ei käinud?“ küsis wana Mart Miinat nähes.

„Kust sina seda tead?“ küsis ema.

„Я НЭ ЧАЮ-СЬ, Я ВСЮ ЧАЮ-СЬ!“*) wastas wana, „terwe firiku kõrts teab, et Sawiaugu Miinat pole laulmas olnud, laul pole läinud ühtegi, Pet-
lõmm pole wälja tulnud üh, НЭТУ-СЬ!“***)

„Kes seda rääkis?“ küsis Miina uudis himuliselt.

„Ba Riisu Jants!“ seletas pisut purjus isa, „ta oli nüid kõrtsis sees ja ostis mulle ühe niisuguse ilusa сарка ***) head wiina, et kas küll saab, ja laskis расноеть¹⁾ seeka panna ja ütles: „Tule, herra, see tähendab хаспадинъ;²⁾ Kodaras siia ja joome kofku. Niisuguse mehega, kellel sihukene tütar on, nagu Teil on, wõib ise kuningas, снацитъ саръ³⁾ kofku lüia!“

Miina läks näost punaseks.

„Siis wõttis ta mu peale ja ajas niisugust mõist-
likku juttu, et kas lasje aga olla, ütles, et ilma Miinata on kõstri koor otjas! Siis rääkis ta weel, et kõster olla rääkinud, et tulewal suwel Jurjewis üks suur rallam, wõi pidu, piab saama ära tehtud. Ma ei tea, kas riuse, wõi mis pärast, зацѣмъ нэ ча-

*) Mina nüid ei tea, mina tean kõik. **) Ühtigi! ***) Pitsi.

1) Punast. 2) Jsand. 3) Tähendab tsaar.

емъ!*) Aga, jah тоцъка**) siin on sulle üks kiri, piab kõstri käest olema. Ситай, сто написана?****)

Varisema kättega võttis Miina kirja vastu ja tahtis lambrisse lugema minna.

„Пастой тэвка!“¹⁾ hüidis wana, „тутъ нада ситать. Я катцу узнать, сто тэвкѣ написали! Тутъ ситай!“²⁾

Miina waatas adressi: Neiu Miina Kodarale Samiaugul.

Kaua otsis ta kohta, kust kirja lahti rebida. Isat emat olivad üsna juurde kogunud. Ta oli näinud, kuidas kõster korra kirikherra käest saadud tähe lahti oli võtnud, nõnda tegi ta ka nüüd: lõi kirjaga vastu kae selga, et sifemine paber teise otsa wajus ja siis noppis ta ette waatlikult teisest äärest tükkhaawal maha, kuni ümbrik lahti oli, kust kiri wälja tõmmati. Kõik see waga tallitus ajas isale ootamise isu ära:

„Ну ситай паскарэ!“³⁾ diendas ta kõrwalt.

Miina luges: „Mustatud neiu Kodar! Ärge tulewal pühäl mitte tulemata jääge! Meie ei wõi oma suurt ettevõtet mitte pooleli jätta. Ma olen olen Taara linnast kuulda saanud, et tulewal suwel Cestlased laulupidu 75 aastase wabaduse mälestuseks tahawad korra seadida, siis ei taha meie ka wiimased Cestlased olla, waid ka näidata, et Karulabas noored inimesed elawad, kellel isamaa

*) Miskpärašt, ei tea. **) Tütar. ***) Kue, mis kirjutatud on.

1) Pita tüdruk. 2) Siin lue, ma tahan teada, mis ka tüdrukule kirjutud. 3) Kue rutem!

ja armastus südamel valitseb. Tulge, tulemal pühapäeval piame aru! Teie alandlik G. Kops.

„Kas on alandlik?“ küsis wana Mart.

Miina oli üle kõrwu punane ja näitas isale näpuga selle sõna peale. Wana wäärutas pead. Ema oli käed kõhu peale risti pannud ja waatas õnna näoga, nagu waga Siskus Madonna otse, oma tütre Miina peale.

„Waata narakaid,“ urises wana Mart, „kui neile inimeste tarwis läheb, küll mõistawad aga siis kassi moodi küiru teha ja lipitsema!“

Süügi oli tal hea meel, et kõster nõnda oli kirjutanud. „Küll ma tulen korra teie rallamit vaatama!“ rääkis ta, „ma tahan waadata, mis rallamipidu neil seal naha wahel fiheleb!“

Ka Miina oli üli rõõmus. Kõstri kiri oli ta pahad mõtted ära wiinud. Jätk tuli talle kõstri laulu koor meelde, tuba, orel, lauljad; ja asemele heites mõtles ta kaua, kaua selle üle järele.

Ta oli juba „Meie Jä“ palwe ära lugenud ja teise külje peale pöörnud, kui uni korraka, nagu poleks teda olnudgi, ära oli läinud. Ja et rahulikult magada, rändaswad neiu mõtted mööda ilma ja otjisiwad omale parajat waate paika. Jälle tuli talle kõstri laulu koor, terve leeri tuba, orel, lauljad meelde. Selgesti seisis ta silma ees kõster oma kõrge lageda otseisega, mille peale paar sügawat kortsu siis alati ilmiski tulwad, kui tal hea meel oli ja nagu rõõmsalt naeratas. Naeratas aga kõstri nagu alati, kui lauljad hästi oma kohust täitsiwad ja rõõmsaste ning

isuga kätte õpitud tükkisid ette kandsiwad. Iseäranis hea meel oli kõstril siis, kui lauljad ka ilmalisi laulusid palusiwad wõtta. Ja kõster täitis nende palwet ja wõttis mõne kerge ja armsa laulu, nagu „Metsas seisib maasikas,“ „Jõua ju kaugelta,“ kus Miina foolot laulis, ja „Ei taewa alla, ei ilma maalla,“ kus lauljad nii imelikult üksteise otša waatasiwad! „Kui minu kallid armuke—ee—, kui minu kallid armuke,“ laulis koor ja kárnari abi waatas jellel ajal ikka Juuli otša! — — Ja Jaan!? Miina jõda löi külmaks jisse, — Jaan waatas ka alati siis Miina otša! . . . Seal seisib aga korrage Miina filme ees Joosep. — Ta tundis weel praegu seda põletawat musu oma huultel, aga ka Jaani waade oli tal meeldes. „Oh, ma rumal!“ mõtles ta eneses, „ja Joosepi pärast ei läinud ma täna mitte laulma?! Ta narrib mind! Ta käib Rõrel ja mina ootan teda siia, mis rumal!“ Korrage tuli tale meelde: „Ei tea, mis siis oleks olemat, kui ma Jaanile ka julgeste otša waataksin, kui ta mu otša waatab, ja ma ei löö filmi mitte maha!“ Miinale tuli suur igatsus selle järele. „Oh, oleksin ma praegu laulmas! Ma waataksin talle otsekohe wastu! Saab näha, kas lööb filmid maha!“ Ja nagu omal ajal Gewa õunapuu all mõtles: „Sa saad targaks, ja tunned head ja kurja,“ nõnda waatas ka Miina praegu keelatud wilja otša, et teda wõtta . . .

Niiisuguste mõtetega uinus neiu magama, niiisuguste mõtetega tõusis ta ülesse, ja niiisuguseid mõtteid kandis ta terve nädala omas peas ja läks

niijugustega ka pühapäeval laulma. „Täna waatan ma nimelt Jaani otša, kui ta jälle minu peale piaks waatama,“ mõtles ta iseeneses kõstri maja poole minnes.

Wastu tulejad kirikulised segasivad aga neiu mõtteid, seda enam aga Joosep, kes üsna ootamata forraga Miina ees seisis.

„Tere ka Miina preili!“ hüidis ta eemalt juba wastu, „jälle hariduse tee jalgade all?“

Miina läks näost punaseks. Joosep oli nagu tahtmata ette tulnud. Seda polnud ta ootanud. Kui aga Miina filmad ülesse löi ja Joosepi tugewa käe oma pihku oli mõtnud, tundis ta ime headust oma südames; ta tundis forraga, et selle käe pärast oleks kümme pühapäewa mõinud kodu oodata, ja selgesti nägi ta, et asjata oli ihaldanud Jaani filmi waadata.

„Mis hariduse tee?“ küsis Miina naerdes.

Joosep tegi kibeda näo.

„Kas Betlem juba lähed?“ küsis Joosep pilgates.

„Ikka ka!“

„Ja nüüd hakkate „Messiaga“ peale?“

„Mis „Messiaga“?“ päris Miina.

„Eks sa küsi nende käest järele? wastas Joosep kibeda naeratusega.

„Ja ikka lähed?“ küsis jälle Joosep.

„Mis ma pian siis tegema?“ ütles Miina. Ta tahtis otša lisada: „kui Joosep enam meil ei käi,“ aga see oleks olnud, nagu telliks ta Joosepit enestele.

„Siis lase aga „Messiaas“!“ vastas Joosep nõu andes, „kui sul nõnda ruttu kõik meelest läheb“ — ja läks minema.

Ra Miina läks edasi. Tal oli kahju ise enesest ja Joosepist, ta pidi tagasi juba pöörama, ometi läks ta edasi ja jõudis kõstri majasse.

Siia kadus aga Miina hinge waew korraga.

„Aa!“ — hüidis kõster, kui Miina sisse astus, „Miina on siin!“ Tal oli väga hea meel neiu Kodara tulekust. Ka tüdrukud ütleksivad Miinale tasa ja naerdes: „Poised olivad minemal pühal üsna totrad!“

Miina punetas ja naeratas.

Suure hoo ja rõõmuga andis kõster lauljatele teada, et tulemal aastal Taara linnas suur laulupidu saab ära peetud, priiuse mälestuseks, ja arvas et ka Karulaba lauljad mitte vähemad ei ole, kui muu Gestirahwas, kes juurel hulgal sinna saab rändama.

Lauljad armastavad, et minek just nimelt ette piab saama mõtetud.

„Siis piame aga tubliste ilmalisi laulusi ka mõtma!“ seletas kõster. Ja juba jälle läks „Jõua ju kaugel“ ja „Maasikas“ lahti, et healeksid harjutada.

Lauljate peale mõjus väga kõstri uutse sõnum. Nad tahtsid tõessti näidata, et nad midagi mõidwad, ja lustakalt, eluga kanneti õpitud laulud ette, kus juures poisid tüdrukuid mitte ära ei unustanud armjate waadetega nõelumast.

„Oh ja magus maasikas!“ kõlas laul — ja Miina tõstis filmad ülesse: ta ees seisis Jaan ja vaatas üle noodi ääre Miina otsa; ta terme nagu oli elu rõõmu täis, waade tungis waatesse ja noormehe juu laulis ühes filmadega: „maasikas nii ma—a—gus!“

Miina lõi filmad maha, nagu omal ajal Adam — noormees, kui ta enese halasti tundis olevat. Ta teadis väga hästi, mis Jaan mõtles, ja järsku tuli talle Joosep meelde? Joosepi waade oli Miina meelest ilusam, Jaani filmad nagu läikisid liiga ja olivad just nagu laki korruga üle tõmmatud.

Rõster lõpetas takti löömise.

„Tubli, tubli!“ sõnas ta. „Roored inimesed nõnda, nõnda, see on aus, see on ilus Jumala ja inimeste meelest!“

Need sõnad olivad nagu Miina kohta üteldud. Wägise tõusis talle puna palgesse, ja et enese peale mitte teiste tähele panemist pöörda, küsis ta kõstri käest:

„Aga, mis on „Messias“ laulma?“

„Messias on üks suur laulu lugu, ühe suure meistri töö!“ vastas kõster. „Aga kust Teie selle nime saite? wõi tahate juba niisugust suurt laulu laulma hakata?“

„Ei, seda küll ei ole, vastas Miina wiimase küsimise peale, „aga üks tuli mulle tee peal wasta ja küsis, kas meie juba „Messias“ ei laula.“

Kõstri nagu läks walgeteks.

„Kes see oli? küsis ta Miina käest kurjalt.“

„Annuse Joosep! vastas Miina otskoheselt.“

„Niisugused inimesed, niisugused rumalad, niisugused talumatsid! nagu Annuse pois,“ wihastas kõster, „niisugused ninatargad! Nina püsti, nina ulatab pilwe,“ kõster tõstis nina kõrgele, „ise ei mõista teda õiete puhtaks pühkida! Nende filmering on niisugune, nagu minu piopesa, niisugune, waadake niisugune!“ ja kõster näitas oma pio peale.

„Di, Annuse Joosep lueb ajalehte!“ ütles üks poistest.

„Lueb, lueb, aga kas niisugune kellegist aru saab. Need on need, kes meie Gesti elu rikuvad. Niisugused totrad! Need ka mõned Gestlased? Need on need kõige kahjulisemad seltskonnad liikmed!“

Lauljad ei saanud aru, miks kõstri isand nõnda wihaseks pidi saama; ja nagu teise wiha waigistuseks ütles mõisa kárnari pois: „Ega ta polegi Gestlane, tema ema on lätlane, endise mõisa karjamehe, wa Läti Rüstase tütar!“

See walas aga wett weel enam kõstri wiha wesse peale. „Ah soo, seda ma armasin,“ korutas äritatud kõster: „seda ma juba armasin! See on eht Läti mood, ise ei mõista midagi, aga narrida — oi, selleks on juu põigiti nina all! Lätlane, päris lätane! Seda ma usun, et Gesti-saksa weri weel olgu, mis ta on, aga Gesti-läti weri, see ei kõlba kuhugile!“ . . .

Poisid pistiwad naerma, tüdrukud sosistasiwad üks teisele midagi kõrwa sisse, mida Miina wäga hästi teadis, mis; ja nii palju, kui ta oma tundmuse tagasi katsus hoida, pidi ta ikka filmad maha lööma . . .

see oli ju tema Joosep, keda koster nõnda määris, määris teda tema were pärast!

„Aga oodake,“ rääkis koster, „ma lähen toon need noodid ära, siis piate kuulma, kui raske see „Messias“ on, ja kui rumalust võib see inimene rääkida, kes seda meid laulda käseb!“

Koster läks. Ärrituse viha paistis tema palelt. „Ei tea, kas see hea pidi olema, et ma nõnda sõimasin,“ mõtles ta eneses, „pärast ajab kohtusse!“ Siiski oli tal aga hea meel, et näidata oli saanud, kes Eesti rahwa waenlased on.

„Miina!“ ütles üks neiust laulja, „see oli ju sinu Joosep!“

Miina punetas üleni.

„Kelle minu!“ küsis ta ja waatas Jaani otsa. Ta ei saanud isegi aru, miks ta Jaani otsa pidi waatama, see läks, nagu iseeneses.

„Eks Miina jagu ikka!“ vastas kárnari Juuli.

„Enne võib ta sinu jagu olla, kui minu!“ kinnitas Miina julgeste.

Enne, kui Juuli wastata sai, oli koster tagasi ja kandis „Messiasest“ ette, mis ta võis. Ta näitas lanljatele, misjagused „partiid“ siin mõnel healel teha on, kiitis mõne koha ilu ja oli idapidi waimus-

tatud ja äritatud. Lauljad seisiwad ümber oreli hunikus kõstri selja taga. Sgaüks tahtis „Messiašt“ näha saada, ja tungis selle pärast ligemale. Poistel oli iseäranis suur isu hunikusse tungida ja tüdrukud lasksiwad seda hea meelega sündida, sest kõster mängis ju „Messiašt“. Mida rohkem aga kõster mängis, seda paksemaks läks inimese kogu selja taga ja kõstri ümber oli hinge õhk päris lämmatav. Miina oli üsna kõstri selja taga ja pidi kahe käega vastu oreli pinke suruma, muidu oleks „Messia“ kuuljad ta kõstri selga litfunud. Enam aga, kui laulu kuulda, mõtles Miina kõstri jutu üle järele; tal oli enese üle paha meel, et ta seda küsima oli hakanud; siis wabandas ta ennast: „Mõne asi! Mis häbi mul tema pärast on!“ ja kõstri sõnad: „wa lätlane!“ tuli talle oma lause otja. „Sa ma kinnitasin ju teistele, et ta minu jagu ei ole!“ Ta tahtis Juuli otja wadata, kus see piaks olema, — ja nägi teda oma ees oreli nurga vastu surutult seiswat ja kárnari-abi oli ta selja taga, piaaegu kummarkülle üle Juuli õla ja waatas kõstri „Messiašt“. Miina waatas teine poole; seal seisis Kallatua Ella, ja imeks pannes nägi ta, et kiriku alt kingsepp seda „Messiassele“ oma rinnaga teise õla vastu pitsitades ligemale hoidis. Muid märkas ta alles, mis nõnda ligi oli wajutud ja nõnda hoolega „Messiašt“ kuulati. Ka enese selja tundis ta, kuidas inimesed tungisiwad; ta tundis selgeste, kuidas kellegi jalg tema oma vastu suruti ja keegi oma käe tema õla peale pani, nõnda, et põial tema põske kõrwa äärest puudutas. Ta pöö-

ris ümber, et seda maadata. Selja taga seisis aga Jaan ja tafa küsis ta: „kas on raske seista?“ ja naeratas.

„Ei ole!“ vastas Miina, ja naeratas ka.

6.

Sume kadus, sügise ligines, ja tuli kõige oma suure kunstiga ja osavusega: ta tõi vihmad ja porid enesega ja tegi teed hülgawateks pori-jögedeks, mis liigeldi ja loogeldi mööda armsa Gestimaa pinda waevlesivad. Inimesed ootasivad lund, mis teed sillutaks, et kergemine läbi peaseda.

Ra kõstri lauljatel oli rassem kofku saada, raske oli see iseäranis neile neidudele, nagu Kodara Miinale, kellel ei ülijaapaid, ega mitme jaolisi riideid ei olnud, et neid oleks määrada ja poriseks teha. Siiski käidi aga hoolega koos. Põhjuseid oli nüüd selleks juba palju.

Kõster oli ju lauljaid isamaa töölisteks ja hariduse laiali laotajateks kiitnud ja lubas Jõulu ajal kogudusele näidata, mis lauljad wõiwad; lubas inimestele, kes rumalaid juttusid lauljate kohta ajasivad, nagu käitšivad nad mõne muu põhjuse pärast laulmas, kui Issanda kiituseks, filmad pähä ajada ja selle nurga surma-une laugudelt pühkida! Laulmine läks märkja edasi. Betlem Efrata oli juba

lõpu peal ja ilmalistest lauludest hulk käes. Reid laulufid armastasiwad lauljad wäga. Seda wõis nende pilkudest näha, mis nad üks teisele ilusate sõnade juures saatsiwad. Nendega oliwad nad üsna harjunud.

Korra oli Miina ette wõtnud, mitte enam filmi ülesse tõsta, kui Jaan waatas: aga see oli ju nõnda kena. Snimene harjub, harjub kõigega, harjub wiina ja õllega, sedap siis armsa, ilma süita filma waatega! Miinale tegi see wiimaks meele tusk, kui Jaan teda enam tuttawaks läinud sõnade juures oma waatega ei hinnastanud.

Ja miks pidi ta Jaani waadete wastu seisma! Oli ta ju kõige enam lugu peetud poisj üle terve foori.

Kes oli see, kes alati juttu ajas, kes oli see, kes tüdrukutele wahel ajal kommekka jagas; kes oli see, kes kõige paremaid sõnu neiudele kõneles? — see, see oli Jaan; ja Jaan oli see poisj, keda kõik niid kõige juurema igatsusega ootasiwad. Miks pidi siis Kodara Miina, wana soldati tütar, teda põlgama! Jaan oli tõeste ilus, rõõmus ja elaw poisj: pika saleda kehaga, musta juustega ja weikele ninahabemega, mis tema roosaka palgedega nõnda kofku sulas. Minus asi, mis Jaani juures Miinale ei meeldinud, oliwad tema pisut läikiwad filmad, mis alati nagu laki korrage oliwad üle tõmmatud. Aga ka nendega wõis ära harjuda! Pealegi oliwad Joosepil ka korra, nimelt siis, kui ta Miinale nii ägedalt suud oli andnud, just niisamajugused filmad olnud.

Rahwa juus käis aga kõstri koori kohta mitte just kõige parem jutt ümber: lauljatel pidada üksteisega rohkem tegemist olema, kui lauludega.

Ka wana Mart oli seda kuulnud.

„Kuule, тоцька, (***) ütles ta ühel sügisel püha päewa õhtul tütrele, „ma olen kuulnud, et kõster teile väga suurt riiust piab andma. Kui see Betlèmm lõpeb, siis jääd sa koju; тома, панимаешь! (***)“ Kõl ma tulen kuulama, mis teie seal laulate!”

Ja ühel pühapäewal tõeste, kui kõster paar laulu ära oli laulnud, läks üks lahti ja wana Rodaras astus oma soldati finelis, raud kepp käes, sisse ja teretas alandlikult. Wana nähti pisut purjus olemat.

„Стравия сэлаемъ! (***) kummardas ta.

Kõster astus talle aupakklikult wastu ja ütles: „Tere, jumaline, herra Rodar! See oli väga hea, et ometi korra ka meie laulu tulite kuulama. Rõõmustab meid väga! Ehk aitate ligi laulda, teil on wiist ka väga hea heal, nagu teie tütrele, neiu Miinal!”

„Радъ старатса, васи висакалагароди! Мэй узъ слискомъ старъ; вадсать пять лэть пэрэлузила во врэмья Императори Никалая, узъ нэ мозэмъ, силъ нэтути!“ (†)

Poisiid hakkasiwad naerma, tüdrukud pistiswad hirmitades ninad kofku, Miina punetas, nagu palama ahju ees.

*) Tütar. **) Koju, saad aru! ***) Soowime termiist!

†) Rõõm püida, teie kõrgus! Meie oleme väga wana, 25 aastat on teenitud teiser Nikolai ajal, ei wõi enam, ei ole jõudu.

Rõster feelas lauljaid tasase sofinaga: „is!”

„Olge siis ometi nõnda head ja kuulate!” kõster näitas wanakesele pinki.

Wana Mart istus maha; pani mütsi kõrwale ja lõuga wastu raud keppi tuetades kuulas ta laulu.

Rõster laulis mõned koraalid ja küsis siis: „Noh, kuidas on?”

„Карасо, карасо! Сто и сказать, васи висакалагароди, карасо!“(*)

Küid wõttis kõster juba pia käes olema „Betlem Efrata” ja mängis ise oreliga ligi. Wanakene kuulas, kuulas ja tõusis siis korraga selle koha peal püsti, kus laul lõpus õige kõrgesse läheb.

„Noh, kuidas on?” küsis kõster naeratades ja iseenele tundlikult püsti seiswa sõjamehe käest.

„Узъ польно карасо! Васи висакалагароди!“(**) wastas waimustatud wanakene.

Ras teie veel feelate tütar?” naeris kõster.

„Waadake see on foguni teine asi,” wastas Mart. „Üsna kena, kui noored inimesed sedasi laulawad, aga ehk lähewad sassi, пытаются?(***)

Poisid hirmitawad tase.

„Eks igaüks pidagu oma finni!” naeris mõisa kärneri pois ja waatas Juuli otja.

Mart tegi põlastawa naeruse näo.

„See on õige!” wõttis kõster ka sõna, „igaüks pidagu oma finni! Laul ei tasta kedagit; tõsine armastus ei lasse ennaft pöördä!”

*) Hea, hea. Mis mina tean rääkida, teie kõrgus, hea!
) Õige hea, teie kõrgus. *) Lähewad sassi.

„Ei lase pöördada?!“ kordas Mart kõstri sõnu küsimalt. „See, kes ütleb,“ rääkis ta siis otsekoheselt, „et armastus ennaft pöördada ei lase, waletab! Noorte inimeste südamed on nagu wee ojaesed kewadisel ajal, kui lumi sulama hakkab. Tõmba talle tee siit ette,“ wana näitas kepiga pöranda peale, „ja wesi jookseb siit, sellest kohast; tõmba aga siit,“ ta tõmbas teise koha pealt, „ja wesi jookseb siit niisama hea meelega! Veel on see õige üks ta puhas, kust ta jookseb, ehk misjugune tee!“

„Aga miks siis sealt tõmbad?“ küsis üks lauljatest tüdrukuteft, kellele see nalja tegi.

Wana mõtles. „Kui aga sedasi juhtub!“ ütles ta siis.

„Siis on juhtumine süidlane,“ arwas mõisa kárnär. „Juhtumine?“ küsis Mart, „juhtumisi on ikka, aga ega need siis inimese pärast pole tehtud, inimene ise teeb seda juhtumist!“

„See on õige!“ kinnitas kõster waimustatult, „wana, sul on õigus! Inimene ei tohi mitte tuule lipp olla! Aga sellega teie efsite, kui teie armate, et armastus muuten on. Ma arwan, et teie oma abikaasat ikka endise armastusega armastate!“

„Mis tarwis siis inimesel mõistus on?“ küsis wana tõsiselt, põlgawalt, „mõistus on see, mis mind midagi paha ei lase mõelda! БОГЪ КАКЪ!“*)

„Teie olete mõtte tark, filosoof, wanakene,“ lausus kõster.

*) Waat kuidas.

„Jumal on mõtte-tarf,“ vastas soldat kibedalt, „waadake, kuidas katekismuses seisab!“ ta luges iga sõna pikalt ja selgelt: „mina usun, et Jumal mind ja kõik loomad on loonud, mulle ihu, hinge, filmad, kõrwad ja kõik liikmed, mõistuse ja kõik meeled on annud . . . waadake sedasi ütleb kiri!“

Wana imelik arutamine mõjus kõikide peale; ka kõster nägi, et tal siin enam, kui lihtsa wana soldatiga tegu on. Ta katsus juttu teisele wiia ja küsis: „Aga, wana aus Kodar, mis armate teie sellest; tulewal aastal on jumel Tartus*) suur laulu pidu priiuse mälestuseks, kas lubate oma Wiinat ka ühes minna?“

Wana Kodaras jäi mõtetesse. Siis küsis ta järsku: „Miks teie siis seal laulate?“

„Sinna koguvad paljud kofku, igast Gestimaa nurgast ja siis laulame meie Jumala ja keisri auks!“ vastas kõster waimustatult.

„Miks teie siis seal laulate! Laulge kodus! Kas Jumal teid kodus siis ei kuule?“

Pilkaw naer käis lauljatest läbi. Kõster tundis enese puudutatud olemat. Wana ajas enese uhkelt õigeks.

„Seda küll mitte, Jumal on igal pool,“ vastas kõster, „aga seda teeb meie rahwas oma enese heast meelest Jumala wastu!“

Kodaras hakkas naerma: „Ja teie ei tea sügugi, kas Jumal seda tahab! Teie armate aga ühe

*) Sel ajal kutsuti Jurjewit weel Tartuks.

asja omast peast välja ja siis on kohe Jumal süidlane! Teie lööte rallamit, Jumal kuulaku pealt, ja armaku seda veel omale suureks auks!" Wana naeris magusalt. Ka lauljad ei jõudnud endid tagasi hoida.

"Mitte nõnda, mitte nõnda!" noomis kõster, kellel häbi oli niisugust juttu kuulda. "Laulmises ei ole midagi Jumalale wastast asja! Aga pea asi, meie tahame oma keisrit kiita, kes meile priiuse saatis!"

"Siis minge! ütles wana waimustatult, "aga Miina," pööris ta enese Miina poole, kes häbi pärast ei teadnud kuhu waadata, "sina laula ka ühes, aga nendega sinna ja küll ei lähe, seal on neid siis küll juba koos!"

"Kas keie siis Miinat sellest ilusast sõidust ilma tahate jätta?" küsis kõster.

"Mõtlege ometi, misjugune lõbus sõit!" awistas Riisu kõrtsi Jaan seffa. "See lõbu on enam väärt, kui kümme elu aastat!"

Wana Kodara kulm läks kortsu. "Mis jutud need on?" küsis ta siis järsku, "Issanda kiituseks — ja lõbus reis?! Siin ei saa minu wana pea enam aru kätte ja ma arwan, et Issand siin vähem saab, kui inimesed ise. Ma näen, siin on teil midagi muud hinge taga, kui Issand ja keiser!" . . .

Mardi wastik kõne mõjus väga rõhuvalt. Issgi kõster ei teadnud, mis wastata; niisugusi mehi oli ta vähe näinud. Ta katsus juttu mujale wiia.

"Waadake, aus Kodaras," seletas kõster, "maa-

dake asi on nõnda: niijuguseid laulu pidusid piawad kõik rahwad ja meie ei tohi mitte maha jääda!"

Mardi näo üle lendas põlastaw naeru muige.

„Kuulge lapsed," ütles ta siis, „mina olen maailmas palju näinud. Kas teie teate: kumb lõpeb ennem, kas suur wõi pisukene inimene, kui tal paisjed peal on?" Ta ootas wastust. Et aga keegi ei wastanud, siis ütles ta ise: „Pisukene!"

„Waatake linnu-peret! Pisukene pere lõpeb haiguse kätte kohe, aga suur saab jagu, kui pojad mädanewad! Aga, ega teie aru ei saa! näitas ta poiste peale, „teie olete noored ja rumalad!" Ta heal läks kurwaks: „ütelge mulle, mis paha eest piab üks noor inimene ennaft hoidma!" Ta waatas tõsiselt ja kurjalt meeste hulga otša, kes dieti ei teadnud, mis nad wastama pidiwad.

„Waatake, teie ei tea!" rääkis ta edasi, „И ОЦЭНЬ ЗАЛЪ.*)" Kas teie olete Kalewipojast kuulnud? Teie olete noored mehed, aga teie ei lue teda! Mis kaotas Kalewipoeg, kui ta ka ilust reisi läks tegema? — Jshade tarkuse, ja sellepärast laulge teie Tartus, wõi taga Tartu, Saksamaal, teie töö ja tegu on kõik tuulest!" „Ja sina Miina," pööris ta suure ärituses tütre poole: „sinul ei ole tarwis isa pärast kedagi häbeneda, ja kui ma sinust halba kuulen, siis selle raud kепiga" . . .

„Arge kurjaks minge!" palus kõster.

*) Ja wäga kahju.

„Mis ja teed ära? Sina kaswata, nagu kana oma poega ja näe siis, kuidas inimene maha wiistakse, ни за сто, ни про сто!“*) Küll mina tean!“ . . . Ta hakkas minema: „Ja siis jumalaga, прастайтэ, васэ висакалагароди!“**)

„Jumalaga, jumalaga wana Kodar,“ ütles kõster minejale täht andes..

Wanafene urises omale midagi habemesse ja läks minema.

7.

Ulm hakkas juba pimedas wõitu minema, kui wana Kodar kõstri majast koju läks. Ehk küll kõstril siamaale enne iialgi niisugust moodi ei olnud, lauljaid pimedani kinni hoida, wenis laulmine täna ometi nõnda pikale, et kui noored inimesed minema said, ügisele õhtu oma uduse pimedusega kätte oli jõudnud.

Miina oli esimene, kes peale hakkas käima, et laul lõpetatud saaks, sest tema ei saada kuidagi moodi enam koju.

Miina nõusse heitsiwad ka teised.

Taan trööstis neiusid ja lubas nad kõik oma tähe peale wõtta.

Kõster laskis lauljad minema, käskis aga poisja tüdrukute eest hoolt kanda.

*) Üksna Jumala muudu. **) Jumalaga, teie kõrgus.

Jaan wõttis ka tõeste, kõik mõisa poole mine-
wad neiud enese peale, sest Jaani tee läks ju mõisa
juurest läbi. Miinale tuli veel wersta faks Jaaniga
edasi minna.

Suure inimeste koormaga, nende lagina ja fi-
saga ronis Jaani täkk esimise Karulaba walgus-
tajate trobikonnaga läbi tee pori, mõne koha peal
seisma jäädes ja puristades.

Kirikufõrtsi juures pidas Jaan wähe finni ja
wõttis poest neiudele konneme.

Mõisas roniswad kõik teised maha ja Miina ka.
„Olge terwed ka ühes sõitmast!“ hüidis Jaan maha
astujate kära sekka.

„Miina, mis siis sina maha ronisid?“ küsis
üks lauljatest.

„Eks ma roni ka niisama edasi!“

„Ja peale enam ei tule?“ küsis Jaan.

„Miina kardab Joosepiti!“ pilkas kärneri Juuli.

„Sa wõid wait olla oma Joosepiga! pahandas
Miina.

„Mis sa siis Jaanist hābened, eks mine peale,
kui sa Joosepiti ei kard!“

„Jaan sõõb Miina āra!“ naeris üks teine.

„Āra sa peale mine!“ pilkas kärnār.

„Kuid on teil kont suus nārida!“ hurjutas
Jaan; „olge head, Miina, tulge peale!“ kutsus ta
neiut, „kuhu teie pimedas ronite!“ ja pakkus kätt.

„Āra mine!“ hirmitas kärnār oma trobikonnaga
kaugemale minnes.

„Miina on uhke, Miina tahab palumist!“ hüidis mõisa Juuli.

Natukene aega mõitles Miina enesega. Wiimased sõnad käisivad tal südamest läbi.

Jaan ulatas neiule kätt ja Miina oligi wanfris.

Seda minutit olivad teised just ootanud. „Miina, ära aga ennaft kumwekkidest lõhki söö!“ hüidis teegi weel tagasi.

„Ena, Tahma-miku neitsil ka hing sees!“ naeris Jaan, nagu Miina eest seistes ja andis hobusele pihta. Miina ei wastanud midagi. Tal oli nii ime-lik, nii külm, ja ometi tundis ta selgeste, kuidas ta paled hõõgasivad.

Hobune läks pikalt edasi, ja Miina oleks tahtnud, et ta ruttaks, üle jala nelja jooksaks, et ta juba kodus oleks olemat. Ta kartis.

„Ah jah!“ ütles forraga Jaan, „olge head, siin on weel kumwekka, ehk soowite?“

„Ei ma taha ühtegi!“ wastas Miina õige tase.

„Teie põlgate, et teised kuulsivad?“ Miina wakis.

„Wõtke, wõtke ikka!“ julgustas Jaan.

Miina mõttis.

Alga kohe suhu pistes tundis ta, et need mitte endised lihtsad suhkru kumwekid ei olnud, waid soolaadist. Miina nagu hakkas weel enam punetama, see oli talle nii wõõrustaw.

„Need polegi kumwekid!“

„Kas teie neid ei taha, ma ei teadnudgi seda?“ wabandas Jaan. Miina ei läusunud midagi. Hobune käis ikka sammu,

„Küll on porine!“ hakkas Jaan peale, et piinlikku waitust lõpetada.

„On küll!“

„Ja kuidas oleksite läbi saanud?“ küsis Jaan nagu sõnu otsides.

„Ei tea!“

„Niisugusel korral ei saa jalgsi muidu läbi, kui olgu aga suured kalossid otsas!“

„Jah, aga kust neid saada?“ küsis Miina.

„See on kena, armas Jaan, „et neil, kellel waja läheks, neid ei ole; aga neil, kellel nad on, on nad enam uhkuseks, kui tarwituseks. Praegu läheks teie healele, teie iludusele just häid sooji jalandusi ja riideid tarwis,“ ta jäi pisut mõtlema; „aga, kas õde, wõi dæmies ei wõiks teile saata?“

„Oh, kust nemad seda saavad; endil lapsi karta taga, ja nüüd alles saanud dæmies Tallinnas konduktoriks, wõi abiks, — pisukene palg, kust saada? Waata ikka, et süia saab!“

„Aga, kas teate, neiu Kodar,“ ütles Jaan pisukese mõtlemise järele. „hakkake laulu õppima, minge linna — ja teie käsi käib wäga hästi!“

Miina hakkas juure healega naerma.

„Ärge naerge ühtigi,“ wastas Jaan, „kui ma isaga taga Wiljandi olin, siis läks sealt poolt keegi talu tüdruk, ma ei tea, kas Surjewisse, wõi Peterburisse ja nüüd piab suur kuulus laulja olema. Ma ise nägin, polegi na. ilus, aga käib jiidis ja sametis.“

Miina ohkas.

„Teie ajate ikka nalja!“ wastas ta.

„Ma ise olen näinud,“ finnitask Jaan, „ja wat, kui meie Surjewisse laulma läheme, wõib olla, ehk saame teda weel näha. Küll teie näete!“

„Kes mind sinna lasseb?“ küsis Miina.

„Küll kõster selle eest muretseb! Kõster hakkab jälle sõjast rääkima, küll isa siis lasseb! Ja kas teate, neiu Miina?“ ta pidask wähe wahet, „mina olen lauljate seas kõige jõukam, mina wõtan teid omal kulul ligi!“

„Siis ma ei tule!“ wastask Miina julgest.

„Kena olete ikka teie!“ noomis Jaan, „teie arwate et tema teid maha jätab! Las' jätab! kas nüidse ajal poiste puudust on?! Teie wõite weel paremaid saada ja rikkamaid! Ja ega tema — (Jaan rääkis ikka „tema“) just tüdrukut taha, temal on raha waja, ega ta muidu kõrel käi; aga et teie ilus olete, noh, siis jäi ta teie hõlma korra rippuma!“

Nõnda hea meelega, kui Miina ka enne Jaani otse kõstri majas oli waatanud, see oli nagu keelatud puu wiljast söömine, aga nüid oliwad need sõnad talle walusad. Peale selle ei tahtnud ta sugugi seda nii awalikult teada, et Joosep tema oma oli. Kõige wähemalt ei oleks Jaan sega tohtinud ütelda. Miinale kippus pahameele pärast wesi filma. Ta ei wastanud midagi.

Hobune plartsutask edasi sammu ja pikalt.

Wõtte weel kummekki!“ pakkus Jaan.

„Ei!“

„Teie olete wihane?“ küsis Jaan.

„Ei!“

„Siis lähke!“ ja Jaan pistis Miinale terve paberi torbiku täie komwekka pihku, mis aga Miina tagasi surus.

„Mis ma nendega nõnda palju teen?“

„Eks sööge kodus!“

„Ei!“

„No mõtke ometi, teie päris põlgate mind,“ Jaani heal mabises äritusest. „Olen ma teile midagi paha teinud? Ma hoian teid, nagu oma õde teiste naeru eest ja teie ei mõta minu käest seda pisukest asja vastu? Mõtke ometi!“

Miina mõttis ja ohkas.

Sawiauk oli käes.

Nagu oleks Miina piinast peasenud, nõnda ruttu hüppas ta wantrist maha.

„Olge terve!“ hüidis Miina ja andis Jaanile kätt. Jaan ei lasknud aga mitte nõnda hõlpsaste Miina kätt lahti.

„Sähke see pakike omale!“ ütles Jaan neiule komweki paberit ulatades.

„Ah, jätke ometi järele, sööge ise!“ jostistas Miina. Jaan aga ei lasknud Miina kätt lahti. „Laske ometi lahti!“

„Mõtke see vastu!“

Hauraw hobune puristas.

Seal surus Jaan Miinale paberi torbiku pihku, andis hobusele pihta ja „head terwist“ hõisates ajas noormees hobuse sõitma: pakikene jäi Miina pihku.

Seal pidi Miina kummekid maha wiskama, aga korraga tuli talle meelde, et Jaan wõib siit homme mööda sõita ja seda siit leida, ja siis pahandaks ta wäga selle üle!

Rodus oliwad isat emat juba õhtust wõtmas.

Wana Mart oli tulles kiriku all weel sees olnud ja mõne pitsi ära pistnud ja oli praegu õige heas tujus.

„On aga sull ka heal! ütles ta Miinale.

Miinal oli hea meel, aga weel parem selle üle, et Rodus keegi pärima ei hakanud, kuidas ta koju saanud. Miinale andis tänane päew palju mõelda. Ja kui teised õhtul asemele heitsiwad, et wäsinud ihu puhata lasta, arutas Miina kõiki neid juhtumisi, mis tema waimu nõnda imelikult ergutasiwad. Selgeste oli tal meeles kuidas ta kõstri juurde läks, oma jalgu tee peal hoidnud, et need märjaks ei saaks: mõjuts ju heale peale. Siis tuli talle järsku see pilt meelde, kus Joosep talle korra wastu tuli ja „Messias“ päris, ja nagu kogemata, ise eneses, seisis ta kõstri orelitaga ja Jaani käsi oli tema õla peal, ning põial puudutas palet. Miina ohkas!

„Mis kena!“ rääkis ta eneses, „mis imelik on inimese elu! Kui armas oli mul Joosep, ja kuidas olen ma ennast temas petnud!“

Miina sai pahaseks.

„Üks tüdruk piab, nagu mängu kann, poiste käes mängida olema, ja sul ei ole mitte julgust ühele, ehk teisele mehele ütelda, ma olen sinu oma, ehk sa oled minu jagu!“

Dal oli kahju, et ta poisiks mitte ei olnud, siis mõits ta Joosepile näidata, mis see tähendab, ühte diget tütarlast ninat pidi wedada.

Ja Miina sees tõusis suur kätte maksmise isu. Seal tulivad talle Jaani sõnad meelde: „hake laulu õppima, minge linna ja teie käsi käib hästi!“ — Ja Miina filmade ees seisiswad need siidis ja sametis ning kallides kividest lauljannad oma suurte jahi suu aukudega. „Ei tea, mis siis Joosep ütles, kui ma ka nii suur lauljanna oleksin ja mul ka nii lahtised rinnad ja selg on?“ arvas Miina ja ma ütlesin siis talle armastuses: „Joosep!“ Aga seal samas kõlasivad Jaani sõnad ta kõrvades: „Kas nüidisel ajal poisste puudust on! Teie mõite veel paremaid saada!“ Ja nagu tahtmata seisis korraga Miina waimu ees Jaan oma pisukeste ninahabemega; Jaani ilus pale, mille peal õrn habemehuit juukste juurest kõrwade ääres pisut alla poole wajuks, umbes na kõrwale lestadest otsadeni, tuletas Miinale neid armsaid pilkusi meelde ja nagu Gewa õuna peale wadates ohkas, nõnda mõtles neiu: „Küll see mõiks kena olla, kui Jaani õrn habe nõnda minu pale wastu puutuks, nagu kord tema põial!“ . . . ja selle juures hakkas ta wärisema, talle tuli üks ise sugune hinge ahastus peale, mida ta enne iialgi ei olnud tunnud ja jala hakkas ta „Meie Isa“ palwet lugema, et oma kurji mõtteid eemale ajada.

Teisel hommikul tõusis neiu kange peawaluga ülesse.

8.

Porised päewad ja udused ilmad olivad lõpnud ja meie maa igapäewane loodus hakkas enesele paremat pühade ülikonda valmistama, et Jõulusiid vastu võtta: tuul pööris põhja ja tõi sellega ühes külma taadi Soome suurtest soodest meie maale, kes ka ilmarrätsepana looduse kallal hoolega ametisse hakkas. Porid kadusivad, teed võtsivad enestele kindlama aluse alla ja tihti mõis hommikutel kuulda, kuidas maa põrus, kui sõitja mankril edasi ruttas. Pia puistas ka külma taat esimisi lume heldeid maa peale ja andis sellega loodusele mõista, misjuguse toreba kuue ta mõib enesele saada, kui ta ennast täieste tema hooleks annaks. Tihti tuli aga fula ja külma taat näitas pahameelega näppu, nagu tahaks ta ütelda: „misjugune üleannetu! Kuidas mõib niisuguse musta, inetuma räpuse näoga Jõulusiid vastu võtta!“ — ja nagu vihameelega kattis ta jälle julaks läinud maa pinna öösel paksu lume korraga kinni. Pidi ju suurte pühade pärast ruttama!

Ka kõstri lauljad ruttasivad, ruttasivad külma taadiga ühes. Ka nemad pidivad Jõulusiid ilusa lauluga vastu võtma.

Betlem Efrata oli lauljatel juba täieste käes, ja isuga ootas kõster Jõulu õhtat: ta sai aru, et midagi on ära teinud, mis ka väärt on, ja hea meelega vaatatas ta lauljate peale, ning kiitis neid, kus aga

mõis. Ka lauljad püüdsiwad, püüdsiwad ihust ja hingest! Rõõmus meel paistis kõikide filmist ja seda enam waatasiwad armsad paarid üksteise otsa. Ka Miina waatas Jaani ja Jaan Miina otsa, see oli neil üsna harjunud moeks saanud. Siisgi täitis Miinat üks jala mure. Tihti kui teised neiud seletasiwad, mis nad Jõuluks omale lasewad teha, mis-suguse seeliku, mis-suguse jaki — ja seda kõik mis-suguste lintide ja lipakatega, kuhu punast, kuhu sinist, kuhu walget paela, ehk sameti riba lasewad panna, ehk et jafile ette walge kurgualuse kordudega lasewad teha, siis ohkas alati Miina! Ta tundis, et ta siin, selles asjas, teistega kuidagi moodi mõistelda ei saa, ja see tegi tema meele haigeks, teiste wastu kadedaks. Mitu korda mõtles ta Tallinnasse kirjutada ja oma häda öele kaebata, aga ta teadis väga hästi, et sealt midagi saada ei ole. Ja mida ligidamale Jõulud jõudsiwad, seda tufasemaks läks Miina meel: „Kuidas lähen ma nende jekka laulma, nende uhkete tüdrukute jekka, oma wana kuue ja fitsi rätikuga!

Seal pööris aga kõik korraka!

Ühel päewal tuli keegi mõõras, läbi sõitja mees, Samiaugule sisse ja tõi neile ühe paki: ta olla selle linnast ühe Tallina moorimehe käest saanud; ühes oli ka firi. Kiri seletas puhas: see oli wana Kodara wäimehe poolt. See rõõmustas, et ta rohkeima palga peale saanud ja tahtis oma äiapapat ja mammat ja weikest Miinat pisukese kingitusega Jõuluks rõõmustada. Paki sees oli karbikene sigarisi, kohwi, suhkrut ja Miinale palitu riie ülikonna jaoks ja karwased ka-

loosfid. Kirja lõpul palus väimees: „Ärge pahandage pisukesel annil üle! Meile ärge sõnagi sellest enam nimetage, sest et ma seda piaaegu ilma naise teadmata olen teinud. Ta pärast hakkab nurisema: nüüd lähed kergatses, jaad pisut rohkem palka, ja kohe maja laastama: lapsed jäävad paljaks! Seda ma väga palun! Pahem käsi ärgu teadku, mis parem teeb! Ma olen aga rõõmus, et mul tubli naine on!”

See meikene kingitus väimehe poolt tegi Sami-
augul enam rõõmu, kui kõstrile heaulmine. Ise-
äraniis rõõmus oli Miina. Kohe läks ta kiriku alla
ja laskis seal omale õmbleja juures uue palitu ja
ülisõnna jõuluks valmis teha, et kirikusse saada!

Ka wanal oli emaga ühes heameel väimehe üle.
„Маладэцъ, насъ зять!“ *) urises wana Mart,
„нэ павэрилъ бы!“ **)

Ja Miina? Nüüd ei olnud tal teiste ees häbe-
neda, ka temal olivad uued, ilusad linnariided.

„Hea demees!“ mõtles ta eneses.

„Tütarlaps on ikka tütarlaps!“ naeris isa emale,
„see pisukene riide hilp teeb talle nõnda head meelt “
— ja suitsetas väimehe kingitud figarit.

„Issakene!“ hõistas ema, „sina ikka nii imelik,
ei tea, kus inimene paljalt läheb, ja pealegi veel
linna riie! Kas sa ei tea, mis kanter ütelnud: linna-
riie pidada ikka paremine passima!”

Ja passis ka. Ta passis ka nõnda, et kui
Miina jõulu laupäewa õhtul enne kiriku teenistuse

*) Tubli pois on meie väimees **) Ei olets ustunud.

algust kõstri majasse laulule läks, teised üsna filjastatiwad, kui Miina uue palitu maha wõttis ja uue linnariidest ülikonna sees nende ees seisis, ja karmasid kalossa, mis alles hiilgatiwad, jalast ära hakkas kiskuma!

Kõikide filmad olivad Miina poole pöördud. Poisid waatatiwad hoopis teise pilguga Miina peale ja tüdrukud läksiwad tema wastu hoopis aupakkumaks: Miina ei jäänud ju neist mingis asjus maha! Ka kõster märkas Miina muudatust, ja ehk küll wana naisemees, käis tal imelik mõte läbi pea: „Miina on üsna kena laps!“ . . . Ta jättis mõtte pooleli ja ütles: „Ma arwan, et meie täna julgeste Issanda kiituseks wõime laulda!“

Seda kõik märkas Miina, ja tal oli väga hea, ta tundis, et ta praegu enam on, kui mitmed teised ja julgeste wõis ta igauhe otsa waadata.

Missuguse läike ja mõju andis see aga neiu waatele, seda märkas kõige enam Jaan: oma filmi ei tõstnudgi ta Miina pealt ära! Need aga soojendatiwad Miina südant ja ta laskis ennast neist õhutada, sest et see hea oli. Suga ootas ta seda pilku, kus kogudusele näidata, et ta mitte see wiimane kihelkonnas ei ole: wanal ahtilastud, atstahku, soldati tütar.

Ja kui kirikherra oma pisikesesse Sõulu laupäewa õhtusesse kõne toolisse puges, mis altari ette oli seaditud, ning kogudusele Sõulu rõõmu oli kuulutanud, mis Betlemmast on tulnud, kõlas koori pealt: „Ja sina, Betlem Efrata, Juuda maal!“ Inimesed pöörsiwad omad näod kõik ülesse poole, olgu need mehed,

wõi naised, lapsed, wõi wanad raugad ja wahtiswad ja kuulaswad. Ja selgeste tundis Miina, kuidas mitmed tema uut palitut filmaswad ja märkas selgeste, kuidas Rafemetsa Ann Kolmetua Leenule kõrwasisse jostistas: „Waata ikka, Kodara Mardi Miinal on uus palitu, ega see enam Joosepit ei taha!”

Laul lõppis. Surma waihus walitses all. Rahariliku kõhimist ei olnud kuulda: laul oli oma mõju awaldanud, mitmed wanad inimesed pühkiswad filmi. Kiriksand segas waihusse oma sõnumite lugemise; weiklane kõster oli oma teise filma kinni pitsitanud ja waatas wääri ääre pealt alla ja ta nägu naeratas suurest rõõmust. Aga weel suuremaks läks mehele rõõm, kui kirikherra teenistuse lõpul kogudusele kõneles: „Ma arwan, et ma teie tahtmise wastu mitte teen, armas kogudus, kui ma terwe koguduse nimel kihelkonna kantrit ja armsaid lauljaid siin tänan. Nüüd wõime meie näha, mis tarwis Jumal noorte inimestele heale on wõtnud anda, ja nüüd saame meie ise tundma, kui ilus see õnnistus on, mis meile Betlem Efratast on tulnud ja mida meile koori lauljad nii südamest, nii selgelt on wõtnud kuulutada. Jumala õnnistus olgu teiega!” Kirikherra waatas ülesse, just Miina otsa! Miina ujus õnnes, sest wäga selgeste tundis ta, et tema see oli, kes nii südamest, nii selgelt laulis. Kui kiriku teenistus lõppenud oli ja rahwas minema hakkas, siis soowis kõster igale ühele weel kättpidi „hästi häid pühi!” ja Miinat tänas ta weel iseäralis ning küsis osawõtlikult: „aga kuidas teie nüüd pimedas koju saate?”

Seal astus Jaan ette ja lubas Miina ligi võtta.

„Wäga hea, et teie neiu Kodara eest hoolt kannate, häid pühi!“ ja kõstri nagu hiilgas üleni.

Kiriku töölmõldrid hakkasivad altari poolt juba küinlaid kустutama ja kirikut pimedaks tegema, nõnda et lauljad üsna widewiku walguses wälja kogu siwad. Siin märkas Miina, kuidas kärneri pois Suiuli juurde asus ja teiste selja taga tema käe oma pihku wõttis. Iffa koomale nihkusiwad lauljad, et wääri trepist alla minna ja kogemata paistis Miinale, nagu oleks kiriku alt kingisjepp Kalatua Ellale midagi pihku pistnud, aga nõnda kärmi, ja salaja, et teised seda mitte ei pias märkama. Kui lauljad juba suure ukse ligi olivad jõudnud ja seal ühes koos wälja tungisiwad, tundis ka Miina, et temale keegi midagi piosse surub; ta hoidis kinda kõwasti rusikas; ta wõitles iseenesega, mis teha; tal oli häbi ümbergi pöörda ja waadata; et aga keegi iffa enam peale surus, siis pidi Miina korraks järele andma ja pafutud asja wastu wõtma, aga tema kõwaste pio pesasse surutud sõrmed ei tahtnud kuidagi moodi lahti minna, ega asja wastu wõtta! Ja nõnda tuli ta ka kirikust wälja. „Miina! Teie tulete minu peale?“ küsis Jaan kiriku ukse ees Miina käest, kui teistega jumalaga oli jäätud.

„Ei tea!“ wastas Miina.

„Palu iffa Miinat, Miina tahab ju palumist!“ naeris kirikumõisa Anni. Miina läks.

„Kuulge, Miina!“ rääkis Jaan tee peal äritatud healega. Miinale oli Jaani heal mõõras, ta pööris oma näo Jaani poole. „Mis on?“ küsis ta.

„Kas tead Miina?“ Jaani heal õige wärises, „ma tahtsin sulle ühe pisukesse asja anda, kas sa wõtad wastu?“ Miinale tuli järsku lugu firikus meelde. Järsku läis ta mõttest läbi: „See oli Jaan, kes seda pakkus!“ ja tal oli osast kahju, et ta mitte wastu ei olnud wõtnud.

„Kes see kassi kotis ostab?“ küsis Miina.

Jaan naeratas piinlikult. „Sähke, fiin ta on?“ ütles ta neiule.

„Ja miks pian ma selle wastu wõtma?“ küsis Miina, ja ei tahtnud pakkumist wastu wõtta.

„Noh, heake küll,“ ütles Jaan, „siis hea küll, ma pakun ühele inimesele, kes mulle kallis on, ühe pisukesse asja määlestuseks ja see ei wõta wastu! Ei, Miina, see ei lähe. Kui teie mind mitte ei wihta, siis wõtke see asi!“

„Ma ei wihta teid sugugi!“ kostis neiu.

„Siis sähke!“

Jaan toppis pisukest karbikest neiule pihku.

„Jaan, mis teie mäsitate, kus ma sellega lähen!“ punnis Miina wastu.

Jaan märkas aga Miina healest, et see wastu-pauemine mitte südamest ei tulnud. Ta wiskas ohjad omale kaela peale, tõmbas neiu pahema käega enese wastu ja parema käega neiu pead enese huulte poole wajutades andis ta Miinale mitu muju.

„Jaan, Jaan, ega sa hull ei ole!“ kähistas Miina, mis sa jändad!”

Ta ajas enese Jaani käte wahelt sirgeks ja tõmbas juure rätiku üle filmade kooku.

„Waata, see oli selle eest, et sa tõrgud!“ sosistas Jaan.

„Sa oled üleannetu pois! Rumal inimene!“ Miinal oli wesi filmis.

„Ja minu pisukest andi sa ei tahta!”

„Ei!”

„Ma olen ju peale wihane!”

„Ole!”

„Miina, sa teed minuga ülekohut!” rääkis Jaan paludes, „ma hoian sind, nagu oma silma tera, hoian sind teiste pillkamise ja naeru eest ja kõige selle eest saan ma wiha, põlgdust!”

Jaan pidas hobuse finni. Miina hüppas wälja.

„Sähke, siin on!” palus Jaan, „see pasfib teie uue riietele nii wäga!” ja pakkus neiule oma kingitust.

„Ruhu pian ma ta panema, teised naerawad!” wastas korrage Miina tasasema, pehmema healega.

„Siis hoidke teda minu määlestuseks,” ütles korrage Jaan järsku ja kindlalt, „ehk ma wiiskan ta siia maha, wõtku, kes, kurat, tahab!”

Kiisugune järsk pööre Jaani meeles muutis neiu wastu tõrkumise, ja wastu panemata laskis ta sündida, et Jaan kingituse temale pihku surus.

Jaani meel läks rõõmsaks. „Ela hästi, Miina!” hüidis ta neiule, „homme tulen vaatama!”

Miina oli wäga äritatud.

Nii hea meelega, kui ta enne oli seda soovinud, et Jaani õrn habe tema palet paitaks, nii vastu meelt oli kõik see Jaani olek praegu. Jaani teos oli Miinale midagi vastu tõrkumat, peale tungivat, üleannetumat.

Niisugune kriitikalik seis Jaani vastu kadus aga niipea, kui ta tee pealt koju poole hakkas sammuma.

Birwendam walgus paistis kambri aknast jal tee peale ja enne, kui tupp astuda, jäi ta akna wae walise walguse alla seisma ja waatas seda pakifest, mis Jaan talle pihku oli pistnud. Ette waatlikult wõttis ta paberi ümbert ära: pisukene kastikene tuli nähtawale; ta awas kaane! Süda põksus tal äritusest, jalad oliwad pisut nõrgad. Õrn walge poomwill waatas neiule vastu. Ta wõttis peene-willa eest ära: karbikese põhjas magas pehme, walge, — niisamasuguse õrna, nagu peale oli pandud, — poomwilla sees hõbedane rinna-nõel: ankur, rist ja süda!

„Mis ilus!“ ohkas Miina ja astus rõõmuft läikima näoga tupp, kallist kingitust seeliku tasku peites.

Suurte küsimustega wõeti Miina kodus vastu.

Miina kõneles ja oli üli õnnelik. Ta rääkis, kuidas kiriksand pärast neid kõige koguduse ees tänanud. Igal emal oli Miinaga ühes hea meel ja kaua räägiti ühest ja teisest asjast ja mindi hilja magama.

Teisel päewal oli Miina wara jalul. Ta läks loomi, lehma ja lambaid, tallitama.

Seal lautas wõttis ta Jaani kingituse taskust wälja ja latre tule kumal waatas ta teda. Kingitus

oli tðeste kena. Ta pani selle oma rindu, just kurgu alla, pani musta jafi k ise latre ukse klaasi taha ja waatas. P ssis w ga kenaste. Seal tuli weikene lammas Miina juurde, seesamane tall, keda Miina juwel omast käest oli s  tnud, ja waatas ka Miina otja, ja Miina hakkas ta kaela ümbert kinni ja andis talle suud hea meele pärast.

Kõige Jõulu oli Miina rõõmus, ja pühad n i-
tasiwad temale ka r  msamad olewat, kui enne. Seda m rkasiwad ka isa ja ema, sest sellel J ulul käisiwad neil hoopis rohkem k lalisi, kui ialgi enne. Esimisel pühal oli Jaan teiste laulja poistega Samiaugul, tõi wana Kodarale ilusa pudeli täie topel-proowi, wõi „fisknat“ pühadeks, sest: „tema ju kõrtsimehe poeg, kes s hukekse asjaga ümber käib,“ nagu ta ise ütles.

Ka mõned lauljad t drufud käisiwad Samiaugul Miinat waatamas.

Nõnda läksiwad Jõulud ja N  rid. K lalised käisiwad ja käidi k las — ja igal hommikul käis Miina laudares latre ukse klaasi pealt oma uut rinna nõela waatamas, kus ta rõõmu tujus lamba talle mu utas.

K la eided t iwad aga ühes Miinale N  ri päewal meele haiget. N  giti: Jaan olla wiimasel Jõulu pühal all walla otjas Pori-k las w ga joobnud olnud ja k la poistega fiskuma läinud, kes teda toledaste peksnud.

See tegi Miina meele kurwaks: see Jaan, kes temaga nõnda hellalt ümber käis, see olla joobnud olnud, ja fiskunud!

„Teda Jaani piab hoidma!“ mõtles ta. Ja mida rohkem ta mõtles, seda enam sai ta eneses kindlaks, et seda Jaani on tarwis hoida. Ja korra sõistas ta oma armsa lambale: „See Jaan mõib siis suotumaks huffa minna, kui ta niisuguste tüdrukutega, nagu Kalatua Ella, ehk mõisa Juuli, või kirikumõisa Anniga kokku saaks . . . need tahavad ju Jaani raha, aga mitte Jaani ennast!“

Siis tuli talle mõttesse, korra Jaanile ütelda, ja teda paluda, et ta mitte ei jookse, ega rumalusi ei teeks!

Aga Miinale tuli veel enam meele haigust. Ühel päeval rääkis ema Miinale salaja, et inimesed pidada armama, et see suur Jõulu kingitus mitte Tallinnast ei ole tulnud, vaid Jaani käest. Miina kohkus üsna walgeks. Pisse kiirusega käiswad tal kõiksugu mõtted peast läbi. See näitas talle võimalik olewat, et kingitus Jaani käest tuli. Aga miks pidi ta seda nii salaja tegema. Miinal oli enesest hirmus häbi. Kohe sai ta aru, mis kole jutt sellest mõis sündida, kui asi tõsi oli. Oma au tundis Miina juukse karwa otsas rippumat.

„Aga meie mõime seda ju järele pärida?“ ütles ema, kui ta Miina kohkumist märkas.

„Kelle käest?“

„Tallinnast!“

„Mis kasu sellest on,“ seletas Miina, kes siin emast kavalam tahtis olla. „Siis jääme meie kõige ees narrideks, kui meie sellest ise hakkame larmama!“

Jäta see minu hoolets, küll ma kätte saan! Sina finnita aga kõigile, et see üks kuuju jutt on!"

Üksinda olles hakkas Miina selle üle rohkem järele mõtlema. Ta kaalus asja igatepidi järele, ja leidis, et selles midagi hullust ei ole: Jaanil wist on kõige ausamad mõtted; Jaan, kui ta seda tegi, siis tegi ta kõige paremate mõtetega Miina vastu. Ja korraga paistis Jaan Miina filmas, nagu peastja, kes seda kannatada ei taha, et Miina teistest saab põlatud, wihatud — waejuse pärast!

9.

Pühad läksiwad, läksiwad Miinale suure arutamise ja mõtlemisega. Kogemata, nagu tahtmata oli ta ühe imelise wõrgu sisse sattunud, kust raske oli wälja saada. Mis pidi ta tegema? Mlati ja alati seisis Jaan tema filmade ees. Wäga hästi märkas ta, mis Jaanil mõttes oli. Ja Jaan oli Miinale enam meele järele, kui keegi teine, enam kui Joosep. Joosep oli küll waiiksem, mõistlikum, aga Joosep oli julguseta poiss, kes Miinaga, peale armsa waate, mitte midagit muud ei julgenud ette wõtta. Seal segas aga kurb heal Miina rõõmsa arutamise sekka: kui Jaan niisama petab, nagu Joosep! Ja igatsusega ootas ta tulewikku, jälle neid pühapäiwi, mis saatus wõiksid seletada.

Enne Kolmekuningaid sai aga Miina, isa emaga, kutsu Annusele tulla Kolmekuninga päeval pühast saatma. Joosep ise oli kutsunud ja Miina otsa nõnda waatanud, et Miina lubas.

Oliwad seal ka kõik ümberkaudsed nooremad koos: pill ürgas ja löödi tantsum.

Miina oli enesele ka uued, kingitud riided selga pannud ja paistis teiste seas, nagu roos lihtlillede seas wälja. Aga imeks pidi ta panema, et teised ümber kaudsed neiu, kellest üksigi laulmas ei käinud, temaga wäga pillawalt ümberkäisiwad, poisid aga piinasiwad teda jeda rohkem tantsumuga, nõnda et Miinal üsna hing kinni jäi ja wäsimus peale kippus.

Joosep oli aga Miinaga endine. Ühe tantsum ajal rääkis Joosep temale kõrwa sisse: „Miina, ma tahan sinuga midagi tähtsat rääkida. Ma lähen wana inimestele keldrist õlut tooma, ja tule wälja, rehe-alla saame kofku!”

Soe hoog käis Miinal üle koha. Ta wõitles ise enesega: minna ehk mitte!

Joosep läks, kapp käes . . . Warsti tõusis Miina ka ülesse ja pugus tua wähe uksest rehe alla, ilma et jeda keegi oleks märkanud.

Pill hüidis tuas edasi.

Mõne minuti pärast oli Joosep seal. Ta wõttis Miina kae piosse.

„Miina, miks sa mind põlgad?” küsis Joosep äritatult.

„Mind põlatakse!” wastas neiu.

„Witte mina ei ole see, kes sind põlgab,“ vastas, Joosep, „aga sa teed nõnda imelikult, et ma aru ei sa!“

„Et ma laulmas käin?“

„Jah!“

„Sa seda sa ei taha?“ küsis Miina.

„Ei taha! Mul on sinu pärast üsna hirm, ja kahju. Sa ei wõi arvata, kui armas sa mulle oled, ma arvan, et mu oma elu mulle nõnda armas ei ole. Mõttele, mis mu hing seal juures ütleb, kui ma näen, kuidas sind püütakse, ja sa ei saa sellest aru!“ Joosepi heal kähises. „Miina,“ Joosep pitsitas Miina kätt, „Jaan on üks hukka läinud pois. Linnas on ta pärast Jõulu kõik isa raha ära prassinud, ma ei taha ütelda, kus! Teised räägivad, et ta Jõulus Pori-küla poistega on kiskunud! Ta tahab sind petta Miina! Ära mine enam laulma! Mis sa arvad, kas see kellegi au on, nõnda käia? Jää koju! Miina, mu kallid Miina!“

Ta hakkas jälle Miina ümbert finni, nagu ühe korra enne, ja katsus talle suud anda, aga Miina surus pea maha ja Joosep puudutas oma huultega tema pea rätikut. Joosepi hing jäi rindu finni. „Räägi ometi, Miina!“ jostistas ta.

„Mis pian ma rääkima?“ küsis Miina, „ma ei ole kusgil paha peal käinud, aga sina, ja teised tüdrukud käivad minuga, nagu, Jumal teab, mis süguse wiimasega ümber!“ Miina heales oli nutu maiku tunda. „Sina oled nõnda torm, nagu mõni pahur härg, ei käi enam pühapäiwiti meil, ega kedagi!“

See musutad mind, ja pärast jooksed Rõrele ja katsub seal, kuidas luod lähewad! Miina filma tuliwad piisarak. „Ma armastan ka, et sa mees oled, aga kedagi!“ Miina tõmbas oma kääre lahti.

„Miina?!“ sosistas Joosep, mis suurt kurwastust awaldas.

„Mis, Miina?!“ wastas neiu pahaselt, „sa arwad, et mul ei olegi südan! Ei, see Miina saab ilma Joosepita küll läbi! Sa armastust kerjama ma ka ei hakka!“

Joosepi kääre wärisesiwad, põlmedest kadus jõud. Niijugusi sõnu mõis ta küll wana Mardri suust kuulda, aga mitte Miina käest.

„Miina?!“ hüidis ta weel korra.

„Noh, ütle ometi, mis kurja ma olen teinud, et sa ikka: Miina ja Miina! karjud?“

„Kallis Miina,“ finnitask Joosep, „sa ei ole mulle midagi kurja teinud, ainult mina sulle, et ma sind waewatan, ütle mulle, Miina, kas sa mulle tuled, kui ma sind mõtan?“ küsis noormees.

„Aga sinu isat, emat?“ päris Miina.

„Kee on wastu, aga ootame weel, küll nad järele annawad!“

„Miksal?“

„Seda ma ei tea!“

„Sa laulmas ei luba sa mind kääre?“

„Ei! kui see mu mõimuses oleks!“ wastask Joosep.

„Siis ei usalda sina mind ja nüüd ütlen ka mina: mina ei usalda ka sind — ja jutt on otjak!“

Mida rohkem kewade kätte jõudis, seda südame-
likumaks läks Miina olek Jaani vastu, nõnda et
lauljad seda selgeste märkasivad ja Jaani ja Miinat
paari lugesivad. Küll katsusivad wahel tüdrukud
Miinat pilgata, aga siis astus Jaan alati südikalt
neiu eest wälja. Igal niisugusel korral tundis Miina
tānu omas südames Jaani vastu, ja tal näitas see
koguni imelik olewat, et ta korra seda weidrat Joosepit
omas südames oli wõinud kanda, seda Joosepit, kellel
julguist ei olnud oma soowiga wanemate ette astuda,
ja seda läbi wiia. Iseäralist suurt tānu tundis Miina
Jaani vastu selle inetuma riide kinkimise jutu lõ-
petuse pärast.

„Kuulge, neiu Kodar, inimesed räägivad, et
mina Teile need riided olla kinkinud?“ küsis kord
Jaan Miina käest, kui ta nägi, kuidas tüdrukud ise-
keskes Miina üle naersivad, „mis Teile sellest arwate?“
Neiu läks kõrwuni punaseks, aga oma äritust maha
surudes ütles ta: „Ma olen ka seda kuulnud, aga
süa maale ei ole ma Teid weel selle eest tänada saa-
nud! Olge õige terwed!“

Jaani käes oli nüüd kord punetada; aga ka tema
sai sellega hõlpsaste toime ja wastas: „Seda wiisi on
hästi hea teise naha peal liugu lasta! Kas ma mõne
muule ka midagi ei ole kinkinud?“

Ta waatas teiste tüdrukute otsa.

Tüdrukud lõiwad filmad maha, ja sellest päewast
oli riide kinkimise jutt otsas.

Miina oli selle üle üli tänulik ja teisel pühäl
kandis ta laulmises Jaani kingitud rinna nõela ees.

„Miina läheb aga õige jaksaks,” ütles kirikuaalt kingisjepp poistele.

„Kas need jaksad siis taewast on tulnud?” küsis Jaan. Nüüd juhtus ka tihti, et Jaani Miinat ühes koos mõisast koju poole läksivad ja polnud neil juttust ka mitte puudust.

Pärast Lihawõtte pühi, kui Miina jälle oli kuulnud, et Jaan pühade ajal joobnud oli olnud, mööda walda ümber ajanud ja mõisa kühjaga kiskunud, siis julges ta Jaani käest koju tulles küsida: „Aga ma kuulsin, et Teie pühade ajal joobnud olete olnud ja mõisas kühjaga rielnud?”

„Inimese nõrkus!” naeris Jaan.

„Kahju küll! wastas neiu.

„Kas Teie seda ei taha, et ma sihukene olen?”

„Ei!”

„Pisikene waga tallekene!” naeris Jaan ja wastas Miina filmi. Miina naeratas.

„On aga foe!” rääkis Jaan, kes juttu teisele tahtis ajada; „tänamu lähewadgi ilmad wiist soojale!”

„Mis seal soojale minna, ongi ju päris kewade!” wastas Miina.

Slm oli ka palaw ja mõjus käijate peale. Mõlemad waitisivad. Jaan kartis, et Miina jälle juttu endise asja peale ei aja ja küsis: „Ma kuulsin, Mai kuu esimiste päewade sees on kirikherral sündimise päew, ei tea, kas kõster mitte teda lauluga ülesse ei piaks ajama?”

Miina ei teadnud midagi wastata.

Sellest päewast katsus aga Jaan ennast igapidi Miina meele järele ennast ülewel pidada. Miina märkas seda ja tal oli hea meel. Üks asi waewas aga Miinat weel, ta ei teadnud, kuidas selle riide kinkimisega lugu oli. Tallinnasse ei olnud ta weel selle üle kirjutanud ja Jaani käest küsimiseks ootas ta parajat aega.

Ja aeg tuli.

Röster oli tõeste nõuks võtnud kirikherrat lauluga ülesse ajada. Ehk sündimise päew küll töö päewa peale oli juhtunud, siiski sai ta lauljad kofku, kes aga kofhe minema läksiwad, kui kirikherra lahus, — taks kohwi ja kanikas saia leiba rofina täppidega, — ära oli jõõdud.

Mõisast ära minnes jäiwad Jaani Miinat jälle ütsinda.

Ilm oli täieste palaw, kewadine.

„Oleks üsna hea olewat,“ rääkis Miina, „kui ta päewa wari, nagu saksa naistel oleks olewat.“

Jaan waatas Miina otfa.

„Ma kingin teile;“ küsis Jaan, „kas wõtate wastu?“ Nüid nägi Miina, et ta rumalaste oli rääkinud. Ta kartis, nagu oleks ta Jaani käest seda peale ajanud, sest riide kinkimise lugu polnud weel selge. Ta punetas üleni, seal tuli talle aga meelde, et nüid paras aeg on saladust kätte saada, ja pilgates küsis ta: „Ja jälle ðemehe nimel, nagu Jõulus?“

Jaani nagu läks walgeks, siis punaseks, ja sõnu otfides küsis ta: „Kas see Teile wastu meelt on?“

See küsimine oli küll wabanduseks üteldud, aga Miina märkas sellest, et kihelkonna juttudel õigus oli. Miisugust petust ei uskunud ta Jaani poolt mitte. Ta tundis enese korraga maha tallatud, kihelkonna ees naeruks tehtud olewat, ta filmade ees seisis selgeste tema tulewik, need pilke näod, kui see teadawale tuleb. Ribedad pisarad tuliwad tema ilusatest filmadest nähtawale ja maharõhutud healega ütles ta läbi pisarate: „Ja kelle filma ma nüüd weel kõlban minna?!”

Ta pööris enese Jaani poolt eemale ja pühkis ninarätikuga filmi.

Ka Jaan nägi oma rumalust.

„Miinakene!” rõõmustas Jaan neiut, „Miina, ära pahanda. Ma sain ise pärast aru, et ma wähe rumalaste olin teinud, aga ütle, kuidas wõisin ma oma lugupidamist ülesse näidata? Ma nägin, kuidas teised Teie üle kadedad olivad, ma tahtsin näidata, et Teie tuhat korda enam olete, kui teised, kõige vähemalt mulle!”

Miina filmad jooksiwad wett.

„Teised naerawad mind ja mu wanemad suruks, kui nad seda teada saawad, kuhu lähen ma selle häbiga?!”

Jaan oli Miina ligidale astnud ja wöttis neiu pahema käe oma piosse.

„Miina,” rääkis Jaan, „seda ei saa keegi, peale sinu teada, ja kui nad seda teadwad siis teadku nad . . .

Miina, ja oled mulle kõige armsam, armsam, kui ükski muu! Miina, ära ole minuga kuri! Uneta see rumalus ära!"

Ta hakkas Miina ümbert finni, surus tema pale oma vastu ja waatas waimustatult tema wesisestesse sõstra karwa filmadesse.

"Teised näewad, Jumala nimel, ära hulla!" kiskas Miina. "Miina!" hüidis Jaan ja surus oma pale jälle vastu Miina omat ning sosistas talle kõrwa sisse: "Kas ja mind ka armastad?!"

Täis lootust waatas neiu nooremehe otša, pisa-rad kuimasiwad tema filmadest ja niisama tase sosistas ta: "Ja!"

Nad olivad metsa hakule jõudnud, kust otse jalgte läbi kaasiku nurga teisele poole wälja wiis ja selle läbi umbes pool wersta ringi käiwat maanteed lühendas.

"Kas läheme siit?" Küsis Jaan, "siit on parem minna!"

Miina ei wastanud midagi.

Ja käsi käes kadusiwad nad metsa magusasse warju...

11.

Laulu pidu oli käes. Riiklasti pidu komitee, kui ka agendi-herrad olivad tubliste tööd teinud: rahwast woolas igast Gestimaa nurgast Taara linna foku. Kirjutadi ajalehtedes kõige toredamaid ja waimustawamaid kõnesid, räägiti kõige sugustest isamaa-

listest asjadest, nagu: Taara kuulssas linna woolab
nüüd tuhandeid rahwast kokku. Nende nõu on Gesti
laulu ja mängu kuulda, mis tuhandest suudest ja sadadest
mängiriistadest nende kõrwu kõlab. Wanad
Taara müürid ja Wanemuise künkas waatawad nagu
imeks pannes, kõige nende piduliste otja. Wõidku
teid Wanemuine ise oma waimuga. Puhuge hästi
teie Gesti pillid ja pasunad. Tere tulemast kõik teie
kalewi langed kaswud, tedre toredad tütre-tütred; teie
kõik tulete priiuse pidule; tere armsaste tulemast!

Pidu tõsteti forraga suureks isamaaliseks wägi
töök, wõrreldi eestlasi wana greeklastega, kes Olym-
piale tõttasiwad, ehk küll lauljate seas enam pooled
niisugused oliwad, kes ei olympiad, ega greeklasi ei
olnud kuulnud, isegi noodid ära wahetasiwad ja sop-
raani kas wõi bassi nootidest laulsiwad.

Piduga taheti midagit suurepäralist, midagi wõi-
matumat korda jaata. Muistne pühadus kadus nagu
pidu juurest, ta sai ülesse puhutud asjaks.

Röster ootas aga pidu pikki filmi. Ta tahtis
näidata, et tema mitte ainus Jsraelis ei ole, kes
rahwast mitte äratada ei mõista. Jaan tahtis aga
Miinale, oma Miinale, ilust linna näidata. Ka Miina
ootas pidu. Röster oli lauljad ajalehtede toredate
tükkide ettelugemisega palawaks ajanud, nimetas igat
fainemat mõtlejat isamaa ära andjaks, ehk kahjuliseks
seltskonna liikmeks, nõnda et iga laulja Karulabas
ennast nimelt midagi suureks pidas.

Röster teadis rääkida, sõber olla talle kirjutanud,
et laulu pidul ka suuremad Gesti kunstnikud heli-

kunstis ülesse astuda. „Ja siis võite ise näha ja kuulda,“ seletas herra Kops, „mis imet inimene heli kunstis (ta oleks nimelt sõna „võidus“ kunsti asemel tarvitanud, aga sel ajal jäāti uus sõna lihtsalt raswaste asjade ilusa läike tähenduselt) võib teha,“ kuna ta Miina otša waatas.

Ja Miina kippus ka ihust hingest pidule. Nagu pisuke neiu saanud loomakene hakkas see tundmine Miina sees healt tõstma: sul on ilus hea ja ilus nagu, ja võid midagi ette võtta, kui selleks aga hea juhtumine peaks olema!

Ja kas polnud Miinal hea juhtumine olnud! Joosepi ja Jaani wahel oli ju suur waks!

Tihsti kujutas Miina, ise äranis niisuguste kordade järele, kui kõster oma kõne kunsti laulikutel elu kirjelduses oli näitanud, oma waimu filmade ette: „Ma lähen laulu pidule, seal kuulewad mind suured saklad ja võib olla, ehk leitakse mõni rikas inimene, kes armu poolest mind edasi laskeb õppida, ehk minu üle wainustatud saab ja mind niisuguseks kuulsuseks teeb, nagu need kõstriist kiidetud suured lauljannad. Ja kas ei laseks ta siis ka ennast niisuguse suure „ausnitiga“ ülesse võtta?“

Ta surus, küll niisugused mõtted maha, aga seal kerkiswad nad uueste ülesse, kui kõster jälle kuulsa test laulikutest hakkas rääkima.

„Aga, kui mul tõeste võimalik on edasi, kaugemale saada,“ armas Miina.

Talle tuliwad luod waestest tütarlastest ja kuni ninga poegadeist meelde, mis teda lapse põlwele nõnda

waimustasiwad, kes ka waesid tütarlapsi klaas mõisadesse olivad wiinud, ja neid seal kuningaprouadena ülewal pidanud.

„See on luule,“ waidles ta niisugustel kordadel wastu. Aga seal samas tuliwad tõsised, kained tegeliku elu pildid neiule meelde: kuidas sealt ja sealt Ann ja Liisu rikkale peremehele saanud ja praegu õnnes elawad. Miks ei wõi ka tema seda saada! Ja Jaan austab teda, armastab südamest, lubas teda omal kulul pidule wiia.

Aga isa? Jäa oli esiotsa küll rauda wastu! „Ma olen kuulnud,“ rääkis ta, „et kirikherra oma Annit ka ei pia minna lastma.“

„Neile pidada külalised Riiaist tulema,“ seletas Miina. „Proua ütelnud, kui Anni luba küsinud laulupidule minna: „Sa ei saa mitte minema, meile tulewad wõõrad, kes siis riided puhastab ja saapad wiskib?“

„Ja, kui ka wõõraid ei tuleks,“ küsis Mart, „kas siis sakjad wiskimata saabastega käiksiwad? Saapad wiskib?“ . . . poolis Mart.

Kui ta aga nägi, et tütar väga hea meelega laulu pidule tahtis minna ja igal päewal jellest rääkis, siis läks ta ise kõstri juurde, et seda üle kuulata. Rõster armas aga, et kui Miina ei tule, et siis minna ei maksa. See tõstis wanamehe uhkust. Ta mõtles pisut: siis ütles ta järsku: „Eks ta siis mingu!“ Aga kõstri poole pöördes ütles ta: „Wisake aga siis nooremate peale ka filma!“

„Ja, jaa, kuidas siis!“ vastas kõster targa näoga . . . Ja lauljad läksivad, läksivad suure pika kahe hobuse wanfriga sõites waksali poole, et sealt raudteega Taaralinna tormata.

Päew oli kole palaw, tee tolmas ja kitiitas sõitjate filmad ja kõrwad paksu korraga üle.

Pikk tee hobustega niisuguse suure soojusega närmastas lauljaid, ja oleks kottu mitte nõnda palju pidu rõõmu ligi olnud wõetud, siis oleksivad mitmed selle sõidu üle nurisema hakanud. Veel hullem oli sõit raudteega! Wagun oli inimesi, nagu täis tuubitud. Ja misugune õhk? Minestusesse wõis siin langeda. Tolm, higi-, jaapamaärde-, leiwa- heeringa- ja tubaka- hais täitis wagunit alt, kuni ülesse laeni! Ja inimeste näod? Nagu wäsinud rehepeksjatel: higised, tolmuised, mustad ja wäsinud. Smeks tuli panna, misugune kroonu käsk neid inimesi rahuliseft kodust, waitse töö juurest wälja oli ajanud.

Nagu rehepeksjad jõudsiwad Karulaba eestlased Taara linna.

Tuhande kirjaline waate koht awas end waksalis lauljate filmade ees. Kõik oli wõõras. Tuhanded inimesed käisiwad edasi ja tagasi; tõukasiwad üks teist, põimisiwad läbi, naersiwad, teretasiwad, suudlesiwad; kõikide filmad otjisiwad nagu midagi. — Wõõras, piinlik, rõhum! Ka Karulaba lauljad oliwad nagu wõõrad lambad wõõras karjas. Kõster oli nad wagonist wälja toonud, ja nüüd seisiwad nad ühe koha peal paigal ja ootasiwad nagu kedagit.

„D, Gotthard, sina oled?!“ hüidis korraka keegi saksa keeles nende selja taga. Selle peale tuli magus suudlemine, kus kaks nina habet teine teise sisse ära kadusivad. Lauljatel oli piinlik waadata, mõned pöörasivad selja. „Chregott!“ sai waimustatud kõster musutamise wahel hüida.

„Küid jääd sa minu juurde?“ küsis wõõras herra jälle saksa keeles.

„Mul on lauljad!“

„Oh, need anna ära! Korra tuled sa siia, ja küid ei saa meie klaas õlut koos ära juua?“

„Kellele?“ küsis kõster. — Küid õpetas wõõras, kus juures nad edasi läksivad. Lauljad seisivad ja waatasivad, kuidas masin liikuma hakkas. Warsti tuli kõster ühe inimesega tagasi ja ütles lauljatele: „See herra wiib teid korterisse, olge seal. Ma pian komitee ülesse otsima ja seal ülesse andma. Urge mind nõnda ruttu oodake. Glage, nagu kodus!“ kõster kadus Chregotiga ära. „Sekt kommt du doch zu mir um ein Glas Bier vernünftig aus zu trinken!“*) olivad wiimased sõnad, mis lauljad kuulsivad.

Juhataja talus lauljad läbi linna ühte kauge-
masse nurka, näitas neile ühe tühja maja, nagu aida, fätte, kus kubu hõlga sees oli, kaskis neid rahulikult puhata ja läks. Lauljad ei teadnud midagi ette wõtta.

„Kuhu see kõster kadus?“ küsis üks laulja pahaselt.

„Tema wiskab nooremate peale filmi!“ naeris teine, ka pahaselt.

*) „Küid tuled sa ometi minu juurde, ei ühte mõistlikku klaasi õlut juua!“

„Ja, jaa! vastas kolmas. „Kuidas siis!“

Jaan lõpetas aga selle mõdrustama oleku. Tema, kõrtsis ülesse kaswanud, oli kõrtsi kohtas niisuguse õomaja andmisega harjunud. Ta jagas hõle kuo kaheks, andis ühe poole neidudele ja teise poistele ja muretses pesu mee ja muu tarwituste eest.

Natukesel aja mõtlemisel järele tuli lauljatesse uus elu ja tunni paari pärast tundsinad nad endid pia aegu, nagu kodus.

Rõster ilmus alles teisel päeval, keshommiku ajal, uutse ajalehe nummer pios. Imelikult paistis see lauljatele filma, kuidas kõstril kodune waga laad ära oli kadunud. „Hurra!“ hüidis ta fisse astudes. „Bidu hakkab, pere taadikene! Roh, kuidas magasite, kas selts oli hea?“ Ta naeratas.

Ja Miinat ühes tua nirkas märgates, küsis ta: „Roh, minu Miinakene, kuidas läheb, kas heal on endine. Täna algab meile suur töö!“

Miina lõi naeratama, aga see ei käinud tema unise filmadega, ega wäsinud näoga sugugi kofku.

„Mitte nõnda nuffer olla!“ rõõmustas kõster lauljaid, „kuulake, kuidas teised elawad!“

Ta wõttis lehe ette ja luges: „Koguni suur pühadus täidab mu rinda, kui ma seda kirjutan. Mu süda hüppab sees seda teades, et eestlasel jälle wõimalik on mitme tuhande healega oma priiuse mälestuseks oma teisrit kiita. Pühadus täidab Taara linna! Päikene mängib ülewal taewas Ilmarise kajas ja waatab naeratades alla — meil on pidu päew! Igalt poolt woolab püha Gesti pinnalt ärkanud poegi

Taaralasse, juba tee peal kulda-selget healt kuulda lastes. Terwe rahwas on otse tõusmas: igal pool rõõmust ära seletatud nägusid, pühadusest hiilgawaid filmi, lustist magusat juttu. Hõissa! täna kõidab end laulu wägi Eesti kindlusega!" Selles toonis luges kõster weel kaua edasi, ja imeks oli panna, kuidas wäsimus kuulajate palgelt kadus ja rõõmus meel aset wõttis. Ajaleht oli oma kohut aujaste täitnud, nagu pits wiina enne lahingut.

Wähese sõõgiga läksiwad lauljad ametisse: pidule! Miina tundis enese nagu kadunud olewat. Kõik tema lapselised lootused oliwad kofku wajunud.

Ja siis pidu ise. See juur kõla koda, oma juure päraliste wiguritega, kandlitega, lippudega, pargadega, juhatajatega, lauljatega, pasunapuhujatega . . . Issand Jumal! . . . Kes jõudis seda kõik waadata, tähele panna!

Miina ujus ühes, enesele koguni tundmatas, luule ilmas, kus teda weeti, jaadeti, tõmmati ja aeti!

Ja kõige selle juures need ilusad õhtud, kuhu Jaan teda pärast wiis!

Puru wäsinud, nagu jahi koer, pärast päewast jooksmist, tuli ta sinna samasse tühja õlgedega täidetud kuuri, kus puhatud pidi saama. Aga, kes seda laskis? Selle eest muretsesiwad poisid. Tehti wallatust, pitsitadi ühte teist, murti, muljuti! Ja et kõik hea oleks, siis muretsesiwad noored mehed magusa saiade ja joodawa wiina eest. Alles kui hommik kätte tuli, wajasiwad filmad mõneks tunniks. Poolest keskhommi-
kust tuli kõster filma nooremate peale wiiskama ja

neid laulu harjutusele wiima. Jälle algas päew, mitte parem, kui esimine . . . ja nõnda, kuni lõpuni.

Wiimane õhtu mõjus iseäranis Miina peale. See oli see oodatud aeg, kus rahwale näidati, mis haritud mõidus, ehk mõitunud haridus jõuab teha. Astusiwad mitmed haritud kuulsused ette ja laulsiwad ja mängisiwad, rahwas hõiskas huraa ja „nad elagu,“ ehk küll Miina meelest enam sellele kuiwetanud noorsandale, kes taga lawa peal saba kuubes edasi ja tagasi jooksis, kui kunstnikkudele.

Miina oli õige äritatud, rõõmus; aga weel suuremaks läks ta rõõm, kui Jaan tema ühte suurde kuuri kontserdile wõttis, et näidata, mis talu majast wälja tulnud kunst niisuguses suures hoones mõib teha! Tuhanded käed plaksutasiwad, tuhanded healed hüüdisiwad „bravo!“ „bis!“ „weel, weel!“ . . . Miina oli üsna uimane seda kuuldes, . . . pärast nälginud päewa, pärast päewast tööd, närwide äritust!

Ra Jaan oli täna õhtul väga heas tujus. Hästi tihti käis ta puhwettis ja selgeste märkas Miina, kuidas Jaani keel pehmemaks läks, filmad ifka enam hiilgama hakkasiwad. Ime tihti sõotis ta Miinat kõiksugu maiustega.

„Jaan, saab küll! keelis Miina, kui Jaan jälle puhwetti läks.

„Mu Miinakene!“ naeris Jaan.

„Niisuguseks mõid ka jina saada!“ rääkis Jaan ja näitas käega lawa poole.

„Jaan!“

„Miina ?!“

Kontserdi lõpul sai Jaan ühe oma lauljaga kofku

„Läheme koju!“ ütles laulik.

„Meie läheme Wanemuisesse ja siis Saksa teatrisse!“

„Soo-oh !“

Jaan wõttis woorimehe. Kõrwa istusiwad nad. Wanter õõtsus ja sõitjad waarusiwad pisut, ja Jaani õrn habemefene puutus Miina pale külge.

„Jaan !“

„Miina !“

Wanemuises oli hiline õö. Pool mängu oli möödas. Jaan tellis õhtu sööki.

„Miina wõta keha kinnitust !“

„Ei, ma taha !“

„Wõta pisut weini, see kosutab !“

„Ei !“

„Wõta aga peale !“ pakkus Jaan, „muidu lahja !“

Miina katsus. Jaan naeris, Miina naeris ka ! Aga kuidas hakkas see pähä ! Wäsinud

Ilma, et Jaani Miinat Wanemuisesse näitemängu oleksiwad waatanud, wõttis Jaan woorimehe, ja sõitis minema.

„Tammele !“ hüidis Jaan woorimehele wantrisse ronides ja Miina käest kinni hoides.

„Kuhu ?“ küsis Miina aralt.

„Miina !“

„Saane?!”

„Minu Miina, Miinafene!!”

„Saane?!” fofistas Miina

Rõster wistab filma sõbra juures klaas õlle peale!

Ja woorimees sõitis

12.

Laulupidu oli möödas. Neg weeres, weeres ja weeres. Paljud wõrdlewad aega woolama jõega, tuulega, uduga, aga hoopis enam ühijust on temal kangruga. Waata, kui ühe tase laskeb ta lõnga nii tund tunni, päew päewa järele oma kanga lõime sisse; waata, mis ilusad riied ei mõista ta walmis kududa; ja pane tähele, mis lihtne, kõigile kõlbaw, aga ühes ka, kui kirj-kirjaline, mureline ta mitmele on; waata, kuidas ta mõnele moe-kuu tarwis riied walmistab; teisele aga nõnda wanat moodi teda kujuk, nõnda wana kirjadega ja toimedega; ja pane tähele, mis-sugune suur sarnadus ajal riidega kandmise poolest on: mida uue moodilisem seda rutem ta lõpeb, mida lihtlasem, seda wastupidawam! Suurema jao inimestele kujuk ajakangur moe riied: kanna mõni päew ja juba soowid uut, uue kirjaga, uue wärwiga ülikonda saada, tihti on isegi surma läbi kurnastatud inimestel tema murelisest kangast kuub selgas, kuni must lint ümber kää, ehk must loor näo ees on. Miinale kudus aga aja-kangur labast riied, labase kuga, nagu tuhanded ja sajad enne teda on kandnud, ja mida elu aja kanda saab, ning paljudelegi weel pärast surma!

„Ja mis see oli?!“ mõtles Miina ükshinda kodu olles, „mis see kõik pidi tähendama?!“

Viida rohkest aeg sügise poole majas, seda enam läks neiu süda sees aramaks. Ta tundis nagu oleks see ümberpööratud olemat, merine, ja selgeste tundis ta, kuidas süda enam tööd ei tahtnud teha, werd ihusse ajada; kuidas paled kahvatama lõimad, pea nagu tühi oli, niisama tühi ka tema terme hing.

Niisugustel kordadel läks ta peegli juurde ja vaatas ennast: tõeste, ta paled olivad kahvatumad, filmad hallimad; ja siis tuli talle ahastus peale, ja see ahastus oli nõnda hirmus, et mitu kord tuli talle mõtte: ma lähen teen omale otja peale.

Ja puu oks, mis tee poole oli kasvanud, ütles nagu temale: „küll siin on sul hea rippuda, tule, ja las' teised sind siis siit leiavad; iga teri-riist pakkus ennast temale teenistusesse ja meelitas: „tule, ja lõika, üks ainumane weikene kord tõmmata ja . . .“ neiu mõistus läks segamine; mulisejas ojaesjes kuulis ta näkineiu laulu: „kena neitsi, puna põske, kaharpeaga kaunistene! küll on kena alla ilma, alla ilma asuda . . .“ ta läks kaewu äärde, wett tooma, ja juba paistis talle kaewu peegli pinnalta klaas paleed oma särawa afnatega wastu ja tihti nägi ta ammu oodatud kuninga wõjsuda weest wastu waatawat ja meelitawat: „siin on, siin neitsi noori, siin on hea elada,“ . . . Miina teha hakkas wõdisema ja täie pangedega jooksis ta tua juurde.

„Jesand Jumal, mis minuga on?!“ ohkas ta pangesi käest ära pannes; ja järsku tuli talle, nagu

läbi udu meelde, kuidas nad olivad Jaaniga sõitnud . . . ja siis hakkas ta ennaft sõimama, ta wandus enese maa-põhja, maapõhja kõik: Jaani, laulupidu . . . kõik! Ja mida rohkem ta waewles, seda enam kadus ta rahu, ta õrn, südant sulataja ilu.

„Issand Jumal! kaebas ta, „ega's ometi?! Saada kõik mööda, jaada, jaada . . . jaada!“

„Õhtul luges ta mitu „Issa meiet“ üksteise järele ära, ja ohkas.

„Miina, mis sul wiga on, tütrekene?“ küsis ema.

Miinal seisis nutt kurfus finni, aga ta hoidis tagasi.

„Miina, miks sa enam ei laula?“ päris isakene.

Miina süda pöörles sees! Ta ei teadnud, mis ta wastama pidi.

„See laulupidu ajas kõik isu ära! Jookse, waewle — ilma sööma, joomata, päris häda: ihu praegu veel walutab!“

„Kas teie enam laulma ei lähe Issanda kiitusteks?“ küsis isa.

„Rõster piab praegu wahet. Sügisel hakkame!“ Miinale oli see sügise hirmus oodata.

„Piafs ometi Jaani korra nägema,“ arwas neiu, „ma räägiffin ometi temale, kui hirmus fant mul on.“

Aga Jaan oli mitu aega kadunud. Miina kuulis: Jaan olla peale Jaani linna läinud ja sealt Riiga ja ei pidada praegugi veel kodus olema.

„Ega ta ometi ei . . .“ wiimane sõna ei tahtnud neiu mõistuse sisse mahtuda.

Dodates, ahastades läks aeg mööda, — ja korraga käis jutt läbi, Jaani isa olla esimisest juulist

Risu kõrtsist lahti ja pidada linna minema õlle poodi pidama; mõisa olla tema lahti ütelnud, sest et politsei mõisa käest kõrtsi õiguse ära oleks võtnud, kui ta niisugust kõrtsimeest edasi oleks pidanud, kes õõsite taga kambrites inimesi juua, kaarti mängida ja muud roppusi laska teha.

See teatus mõjus Miina peale väga rõhuvalt. Enam ei jõudnud ta oodata, ta kirjutas Jaanile kirja. Ja ühe forra tuli vastus:

„Tulewal pühapäeval lähen ma mõisa õlle
„rehnugi maksma. Tule wälja poole! Otse
„tee peal saame kofku, mujal ei ole kofhta!

J. B.

Pühapäew tuli — ja Miina läks.

Pika piinliku ootamise järele tuli Jaan ja leidis neiu wesiiste filmadega eest.

Miina nuttis nagu pekka saanud laps: pea rätiku otsad oliwad märjad, et wääna wett wälja, nii palju oli ta pühkinud.

„Miina, mu Miinakene!“ hüidis Jaan ja tõmbas neiu oma kaenlasse. „Miina, mis on?“

„Ma olen wist kadunud! lüksus neiu.

„Mis on?“ küsis Jaan.

„Miks, miks, sa—a, sa...a... Jaan?...“ rohkem ei saanud Miina läbi ärituse lüksumise ja nutu ütelda.

Jaan mõistis väga hästi, mis Miina ütelda tahtis.

„Pole wiga, Miinakene,“ rõõmustas Jaan neiu, tema pead silitades, „pole midagi wiga, sa oled ju minu oma! Kas?“

„Jaan, ära mine kaugele ära!“ palus neiu Jaani otša lapseliku usaldusega waadates, „mul on hirmus sant, mu mõistus tükub kaduma, Jaan!“

Jaan lõi naeratama, sellega tahtis ta teisele head meelt teha, aga see kurbastas neitut veel enam!

„Jaan, ma suren ära!“

„Pole wiga, kulla Miina, pole midagi wiga, sa oled ju minu oma!“

Jälle lendas lapselik usaldaw pill Jaani filmadesse ja nagu waluga küsis Miina, mida ta ualgi küsida ei oleks tihkanud: „Jaan, -kas sa ka warsti mu ära wõtad?“

Jaan andis neiule suud.

„Warsti, warsti,“ sojistas ta, „meie läheme linna, seal wõtame kõrtsi lahti, ja sina tuled ka sinna!“

„Jaan ära mine ära!“ palus neiu, ilma et ta oleks teadnud, mis ta palus.

Noormees tõmbas Miina oma rinna wastu.

„Kas on nõnda hea?“ küsis ta naerdes.

„Kui hea on su juures olla“ . . .

Reegi pragistas lepa mõsadiisus.

„Sa siis jumalaga!“ ütles Jaan ümber waadates ja kohkudes.

„Jaan! ära mine ära!“ nuttis Miina lüksudes.

Jaan aga kiskus enese nutja neiu käest lahti ja ruttas mõisa õlle-rehningi maksmale!

Miina wajus otseti ühe tormist murtud lepa kännu najale ja nuuksus seal, kabe käega oma ainust toetajat rindade wastu hoides.

13.

Sügisel kuulutas jälle kirikherra kantslist: „Lauljad, tulgem kokku! Issand on teid õnnistanud! Meie oleme kuulnud, kuidas teie Issanda kiituseks olete võtnud laulada! Ja ilma ees olete teie näitanud, et teie mitte teistest halvemad olete. Teie olete laulmise pidul oma heal oma armsa isamaa kiituseks lasknud kõlama! See on hea! Ja meie soovime südamest, et veel kaks või kolm nooredmehed võtaksivad ennas kihelkonna kantri juures ülesse andma, et meile veel koori pealt võiks kõlama see ilus laul „Betlem Gfrata!“

Miinat pani see kuulutus mõtlema: „Mis teha?“ Et aga mitte teiste tähele panemist enese peale tõmmata, läks ta ka!

„Miina, mis teil wiga on?“ küsis köster ja filitas neiu pead.

„Miina kurdab Jaani!“ laskis kirikumõisa Anni peenikese healega. Miina läks punaseks.

„Pole wiga!“ rõõmustas otsekohene ja waga südamega köster Miinat. „Laulu lindude seas ei tohi niisugune kurvastus kaua kesta. Need wahetawad seda kaupa tihti. Hiljuti lugesin ma, et kuulus laulja, . . . noh, waata . . . nime läinud meelest ära, noh, üks ta puhas, ega nime meest ei rifu, jälle ühele parunile mehele läinud!“ . . . Lauljad näeratafiwad.

„Ma lugesin ka!“ kinnitas üks lauljatest.

Miina katsus ka naeratelleda, mõtles aga omas südames: „Inetumad inimesed: kuidas võib sedasi rääkida!”

Aga juba hakatuses märkas Miina, et tal siin enam midagi teha ei ole. Tüdrukud hoidsiwad endid temast tagasi, poisid käisiwad väga jämedalt ümber.

Ja teisel, kolmandamal pühäl läks päris lugu lahti. Kiriku mõisa Anni, Kalatua Ella ja mõisa Juuli olivad kõstri juures käinud ja nõudnud, et kõster Miina ära ajaks: nemad ei taha niisuguse häbemata tüdrukuga koos olla, kelle kohta halwad jutud käia!

Kõster kohkus ära. Kuidas võis seda olla? Ja hiljuti oli tema Miinat kiitnud ja tema palet silitanud: pärast oli see kõstri aule teotuseks, et tema niisugust inimest käega puudutanud!? Ta küsis asja põhja.

Ja nüid seletasiwad tüdrukud, mis nad teadsiwad ja naerdes rääkis Anni: „Nad käinud ju Jaaniga wiimasel laulupidu päeval saksa teatris” . . . ja turtjus ise.

„Millas?” küsis kõster.

Nüid seletasiwad Juuli ja Ella.

„Kus siis teie olite?” küsis kõster Ella käest.

„Meie olime Wanemuises.”

„Näitemängul?”

Ella läks punaseks. „Ei just mitte, meie olime aias ja jõime selterst, mu pea walutas!”

„Kellega?” küsis jälle kõster tõsiselt.

Ella pidi ütleva, et kiriku alt kingisepaga, aga mõtles ümber ja ütles: „Juuliga wist!” Ja Juuli

poole pöördes lisas ta temale küsides: „Sina wist olid seal, Juuli, kas?“

Nüüd oli Juuli käes kord punetada. Juuli oli noore kárnäriga botanika aias olnud ja aega kasuga tarwitanud, sest kes kodu neid oleks kofku lastnud, wana käis kulli filmil kannul.

„Jah, meie söime sokolaadi!“ wastas Juuli.

Kõster ei pannud seda aga tähele ja noomides ütles ta: „Sa Miina jätsite teie selle Jaani kätte, see ei olnud ilus!“

„Kas meie tema jahas finni piame olema? Ena pisukest titekest!“ pilkas Juuli.

Seda lugu pidi tema, kui waga kiriku teener järele pärima. Ta kutsus Miina kohe ette ja hakkas teda noomima.

Miina sai aga wihaseks. Kaskis ise kõstrit oma tüdrukute ja teiste lauljate järele waadata ja finnitada, et teda rahule piaks jäätama!

„Wana Mardi tütar,“ arwas kõster „niisama jonnakas!“

Miina oli niisuguse ümber käimise üle hirmus pahane. Kuidas käidi esite teda palumas, ja nüüd, — kuidas teotatakse!

Miina ei läinud enam laulma.

Lugu kõstrimajas lagunes üle kihelkonna ja läks ka wana Kodara kõrwu, ja see wõttis tütre käsile.

„Sust räägitakse halba,“ ütles isa kurbalt, „üttele, kas ma pian sind omas majas edasi pidama, wõi mitte?“

Seda aega oli Miina juba ammu ootanud. Tal oli kõik walmis mõeldud. Kuhu pidi ta minema, kui ta isale seda kõik oleks rääkinud, mis sündinud oli.

Ja, mis oli siis diete sündinud? Miina ei mõinud midagi ütelda. See pisukene südame halbdus, see sia liha haisu põlgamine küpsutamise ajal, see soolase ja hapu armastamine; need pisukesed uimased peavalud, need rahutumad tundmised, mis see kõik pidi ühele terwele, noorele, ilusale Miinale tähendama!?

Ja kes on terwisega igawese aja peale kontrahiti maha teinud?

„Pia, ehk ära pia!“ vastas Miina külmalt.

Niisugune vastus pahandas isat ja jalga wastu maad lüües küsis ta wihaselt:

„Ma küsin, kas sa oled weel mu tütar!?”

„Olen!”

„Täieste, kui enne?” isa waatas Miina otsa.

Müid pidi Miina isa kaela langema ja kõik ütleva, aga polnud ju weel midagi niisugust, mis tunnistada oleks sündinud.

„Jah!” vastas Miina kindlalt.

„Mis nad siis räägivad?”

„Lori!” ütles Miina ja lõi filmad maha.

„Ага тэрзись, ты тэвка, (*) põrutas isa rusikaga wastu lauda lüües, „я кацу сэстна умэрэть, Унгрій война-съ пыль, Рымскій война-съ пыль, сэстна зиль, матри, тэвка, убью!“ laskis Mart omas keeles, ja habemesse urises ta: „ты тэрзи тэвку какъ зиница ока, и рападетъ, какъ свэдъ подъ Полтави! (**) See Jaan tahab tappa!”

*) Hoia tüdruk. **) Mina tahan aufaste surra. Ungru sõjas olin, Krimmi sõjas olin, elasin aufaste, waata, tüdruk, tapan! Sina hoia tüdrukut, nagu filma tera, aga kaob, nagu Rootsi Poltawi all.

„Ступай!*)“ ütles ta vihaselelt Miinale.

Ena oli kopsa aias seda taplust kuulnud ja tuppä tulnud.

„Mis sa pragad siin, wanamees, sa lähed ikka jamsiks! Sga tühi jutt see teeb sind hulluks. Teised räägivad ju kadefuse pärast!“

Miina läks mälja.

„Mine aja lambad lepikest koju!“ rääkis ena.

Miina läks. Kaks walget lammast ja kaks pisukest tallekest waatasivad Miinale wastu ja olivad tunnistajaks, kui ta nuttis. Oh, oleks see wanal ajal olnud, siis, kui õnnis Tedre tütar elas, siis oleks neist pisaratest kaks järwe saanud, aga need ajad olidwad jäädawalt möödas. Ta ringutas käsa üle pea ja lufkus, ja lambad waatasivad ja waatasivad ja tundsiwad, et sellel inimesel tõeste wäga, wäga halb oli!

Beel hullemaks läks aga lugu järgmisel pühäl. Kiriku kadawikkus seisis kuulutus peale kirjaga: „Lõbu worstidele Issanda kiituseks,“ ülewel, et kantri isand Ropp (mitte Kopf) oma wabriku jälle lahti on wõtnud ja nüüd noori „sugu“ wendi ja „sugu“ õdesid kihelkonnast ülesse otsib. Siis oli all suur lubadus, mis kõik selle eest lauljatele ei anta . . . Seda kõik ülesse kirjutada, lubab ükski Türgi keel Miina oli aga kõige enam teotatud.

Selle järeldus oli kohtu uurimine — ja kõstri foori lõpp.

„Kahju,“ seletas kirikherra kõstrile, „et niisuguse tühja lori pärast teie foor lõpeb!“

*) Mine.

„Kahju, kahju!“ seletas köster, „siin metsa nurkas on inimesed väga harimatad. Iga pisukene kooskäik, ja kohe on inimeste seas halbade jutud. Eestlane ei taha oma rumalusest lahkuda!“

„Ja siis ei saa meie enam seda ilusat „Betlem Efratat“ kuulda?“ küsis hinge karjane.

„Eh! saame veel?“ vastas köster lootust andes.

14.

Ja tõeste saimad nad veel korra „Betlem Efratat“ kuulda. Maakonnan linnas peeti sinodit, ühes sellega oli seal ka koosolek, kus köstrite wanaduse kassa asutamise üle aru taheti pidada. Kirikherra baron Stolben ja köstri isand Kopf sõitsiwad ka sinna, et osa võtta.

See wiis reisijaid kirikuteest, kõrtsidest, mõisadest ja talumajadest mööda, ja iga koha peal oliwad omad kohalised jutud.

Kahjatseti oma kihelkonnas kiriku weikruse, kõrtsi suuruse, mõisa wanemate hooletu ja kõlbmata elu üle. Sõideti ka Samiaugult mööda.

„See on wist Samiaugu?“ küsis waimulik.

„Jah!“ vastas köster.

„Kes siin nüüd piaks elama?“ küsis kiriksand.

„Reegi kingisjepp! ka üks wana soldat!“

„Aga mitte nii pöörane, nagu wana Mart“ naeris waimulik.

„Pöörane?“ küsis köster, ta ei saanud hästi aru, mis kirikherra sellega tahtis tähendada.

„Kas teie siis kirikumõisas ei olnud, kui see, — see on wiist wiis aastat tagasi . . . mitu aastat see on tagasi?“ küsis Stolben.

„Ah sooh,“ naeris kõster, „teie mõtlete wiist seda korda, kui wana Rodaras teid sõimamas käis? Seda on neli aastat, sügisel saab neli aastat tagasi, see on, mitte sügisel, waid peale Jõulu!“

Mõlemad jäiwad wait. Seft lugu andis tõeste mõelda.

See oli peale Jõulu, kui wana Mart kõstri juurde ilmus ja isanda järele päris.

„Meil ei ole isandat!“ wastas emand wihaselt.

„Mis teil siis on?“ küsis wana soldat kurjalt.

„Meil on herra,“ wastas kõstri naine.

„Aru sai,“ urises soldat wihaselt, „noh, kus see herra siis praegu piats olema?“

„Herrad on kiriku mõisas!“ lausus emand peenelt.

„Sooh!“ urises wana Mart ja läks kiriku mõisa.

Seal nõudis ta kiriku herraga kokku saada.

„Aga kõstri isand on õpetaja herra juures, kas ja ei mõiks oodata?“ küsis kirikisanda emand kõstri „isanda“ ja õpetaja „herra“ sõna selgelt wälja rääkides.

„Mul on nende mõlematega tegu,“ wastas wana.

Wana Mart lasti siisje.

„Стравля зэлаемъ,“*) astus wana ette.

„Noh, mis ja palud?“ küsis kirikherra Stolben, kes ikka nende sõnadega talupoegi wastu wõttis.

„Ei ma palu see kord kedagi,“ ütles wana ja ta heal wäriſes, „aga ma tulin küsima, kuhu teie

*) „Sootwime terwiſt!“

minu tütre olete pannud?" Ta teine film wirwendas weest.

„Mina?" küsis waimulik.

„Ega mina ei tea, kumbal ta enam pasfis?"
васи висакароди?“*)

„Kuidas meie?" päris kõster. Kirikherra waatas põlastades wana sõldati otša.

„Kes tellis mu tütar laulma, kes see oli?"
kõstjus wana.

„Mina!" wastas kõster.

„Siis andke mu Miina kätte?!" hüidis wana Mart wihaga.

„Ei tema pole fiin!" seletas waimulik. „Kas teie tütar kadunud on?"

„Рапала тэвка!“**) nuttis wana. „Sain Tallinast raamatu, et õde ootab teda wäga, aga jutud käisid ümmer, et põle teda seal üh! Lääsin siis linna, sealt sain oma paiuku kätte, lääsin Tallnasse waa-tama. Тэвки нэту!***) Tulin tagasi. Käisin Jaani pool, tema wanemad piawad linnas kõrtsi wdi raht-let!“ . . . Wanamees sai wihaseks. „Сэрти, wandus ta, „nüüd on kõik puhtad, keegi ei tea, mind aetaks majast wälja, mind wana inimest, Никалаевский солдатъ, вѣздѣ пылъ, Унгрій война-съ пылъ, Римскій война-съ пылъ и мэнэ рэсть есть, сэрти, выталкали!“¹⁾

*) Teie kõrgus.**) Tüdruk on kadunud. ***) Tüdrukut ei ole! ¹⁾ Nikolai sõdat, igal pool olen olnud, Ungri sõjas olin, Krimmi sõjas olin, minul on räst, . . . lükkasid wälja.

Wanafene istus ise kirjutuse kambrisse pingi peale maha ja pani oma näo kae kae walele.

Kambris walitses furma waitus.

„Ja mis meie sinna wõime parata?“ rääkis kirikherra. „Teie patud lööwad teid! Alandage ennaft Issanda kae alla ja andke see politseisse teada!“

Wanameest nagu oleks keegi palawa oraga pistnud.

„Teie Soodoma pealikud,“ karjus wihane wanamees püsti tõustes, „mind peksawad minu patud, aga kes widas mu tütre wälja, wõi nüüd: minu patud“ . . . Ta ei jõudnud edasi enam rääkida.

„Mõtlege Mart, mis teie räägite,“ ütles waimulik ka kurjaks saades, „see oli Issanda kiituseks, ja et teie üleannetu tütar hukka on läinud, siis ei ole ometi laul selles süidlane?“

„Aga Jehoowa ütleb: „ma ei kuule neid mitte,“ kisendas wana Mart, „kus mu tütar on?“

„See wana on omaft kurbdusest hulluks läinud,“ ütles kirikherra kõstrile jaksu keeles, „mure, mure!“

Ta läks osawõtlikult wanafese juurde, pani oma kae ta õlale ja ütles maheda healega: „Minge koju, ja puhake ennaft wälja, teie olete äritatud, ja siis räägime!“

„Ka teie!“ nuttis wana, . . . ja astus wälja.

Aga tagasi tulla ta oma jalaga enam ei saanud; ta puhkas ennaft liiga kaua wälja. Teda toodi küll weel nende herrade juurde, aga jalad eespool ja pea laastu padja peal, käd rinde peal risti!

Ena nuttis teistele: „Hakkas teine ikki seest karjuma, näitas ikki: siit, siit walutab! Näe, näe —

nüid siit ülemalt, nüid siit!" — ja ema näitas käega esite kõhu, siis rinna lesta, siis kõri peale — „ja siis suri ära! Wana inimene, aeg oli juba käes minna! Ja Miinat pole ka kodus, Tallnas!
See lugu andis mõelda, sest tükk maad oli juba sõidetud, kui kirikherra ohkas ja küsis:

„Ja kus praegu Miina piaks olema?"

„Rahwas räägib nõnda," vastas kõster. „Tallinna minek olnud puhas pettus. Ta pole mitte Tallinnas olnud. Aga tagasi pole ta mitte enam tulnud. Ta läinud Jaani juurde. See hoidnud teda mitu aega warjul. Pärast elanud kahetse mõõda linna ja nüid pidada Jaan mõõda laatasid käima lõõtsa pilli palaganides tõmbamas ja Miina lüüa trummi kõrwa!" . . .

„Sui, mis hirmus, ja misjugune neiu!"

„Ja misjugune heal!" rääkis kõster.

„Rahju, rahju!" ohkas kiriksand.

Juba jõueti uude kohtade peale ja uued jutud asusiwad ajemele.

Enne õhtut saadi linna ligi, kust nad Annuse Joosepist mõõda sõitsiwad, kes alandlikult neid teretas.

„Tere, mu armas Joosep!" teretas õpetaja ja tõld wuras edasi.

Juba eemalt hakkawad majad peale. Kõige enne on paar kõrtsi, mida rahwa suus nõnda imelikult „Betlem" ja „Jerusalem" kutsutakse. Miks neid nõnda kutsutakse, — ei tea. Wõib olla, et nende kalli kohtade suuremaks meelde tuletuseks, võib olla ka suure armastuse pärast nende wastu: nagu seda mõisa ja kirikumõisa sakjad suurest armastusest talurahwa wastu teewad, kui nad oma

weistele ja hobustele talurahwale auusaks saanud nimed „Leena, Madis, wõi Jüri“ nimedeks panewad; miks ei wõi siis talupoeg mõnda kõrtsi, kust talle nõnda palju tarkust wälja on woolanud, — mida safsad ise kõige paremine teadwad, — mõne püha koha nimega kutsuda !?

Parajaste oli meie sakste tõld Betlemma kohta jõudnud, kui kõrtsi uks lahti kisti ja üks inimene, naisterahwas, sealt wälja wifati, kes hästi jalgade peal ei seisnud, waid istuli maha kukkus. Ta selg oli tee pool. Rehast wõis näha, et ta tugew noor inimene oli, palja peaga, musta juuksestega. Selgas oliwad tal kenad riided ja jakil oli suur suu-auk, nõnda et selja pealt ihu kaugele wälja paistis. Ühe kää warre ümbert oli tal käis ära kistud, nõnda et kena, tubli, ümmargune halasti kää wars õhtase päewa kääs, nagu mõne pildi peal hiilgas. Wälja wifatu istus rahulikult ja ootas nagu midagi, nagu mõtles ta. Seal läks uks jälle lahti ja enne lüfati üks ja siis teine madrus kõrtsist wälja. Teisel nende seast oli naisterahwa jaki käis nagu wõidu lipp kääs.

„Wõi weel kiskuma, hääemataid siad!“ wandus wälja wiskaja. Madrused pööriswad ümber ja tormasiwad ukse kallale. Selles pilgul oli sõitjate wanker just istuja kohta jõudnud. Seal tõstis istuja oma ilusa, lihawa kää, mis nagu marmorist oli wälja raiutud, kõrgele taewa poole ja joobnud healega laulis ta: „Ja fina Betlem Efrata“ . . .

Rõster kohkus.

Madruſed olivad ümber pöörnud ja naerſivad täie lõuaga, kuna teine jahi käisega takti löi.

„Hirmjad inimesed, kes ühe naisterahwa niikaugele loomaks on mõinud teha,“ rääkis kirikherra ja pööris omad filmad laud-plangi poole, mis kõrtsimehe kappsaeda ümber piiras, ja et rutemine sealt ära saada, wilistas ta hobuseid sõidule.

Nagu kogemata tõusis ta filmade ette pilt endisest elust, kus ta üliõpilasena korra kolme sõbra seltsis „Hotel Bihwas“ Lihawõte pühade õõsel . . . ta mõte jäi seisma . . . ta ohkas!

Rõster nägi seda kirikherra patu põlgduſt, ja teise ſüdamelist õhkamist kuuldes wõttis ta ninarätiku, ning pead pahemale poole pöördes, nuuskas ta nina ja pühkis filmi, ja seda tegi ta üsna kaua, ſest nõnda oli hea kõrtsi ukse ees istujat tüdrukut näha.

„Jah, nõnda elab ſee lihalik maailm,“ ohkas ta ſiis kuuldamalt ja pani rätiku tasku.

Mõne minuti pärast pööris ka kutsar enese pufkil ümber ja waatas tagumise rataste peale, kas need ikka terwed on, ſest ka temale oli joobnud, pakſu käega tüdruk ſeal kõrtsi ukse ees waatamise wääriline.

Selle aja ſees oli Joosep ka Betlemma kohta sõitnud. Talu wanter põrises ikka enam. Istuja oli enese ſelle müra pärast ümber pöörnud ja waatas sõitja otſa. Ta ilusad suured sõſtra karwa filmad uurisivad nagu midagi, ja äkitselt, nagu midagi meelde tuletades jättis ta laulu pooleli, tõstis teise käe ka ülesse ja hüidis täis kurblikku walu, nagu oleks ta rõõmlite käes: „Joosep!“

Joosep pidi hobusele piitsa andma ja preestri ja leemeti moodu ka mööda sõitma, seal tuli talle aga midagi meelde, ta pidas hobuse paigale.

„Ei tea, mis see Joosep seal selle joobnud tüduruga teeb?“ küsis kutsjar naerdes, üle öla.

Tõlba istujad waatasiwad tagasi. Selgeste paistis istuja naisterahwas, kes oma täie näo maantee poole oli pöörnud, neile filmi. Klusad kähäraks tehud lokid katsiwad tema pisut porsumud otsaesist, mille alt sõstra karwa filmad täis abi palumist Joosepi otsa waatasiwad. Joosep oli oma käe tema ümber pannud ja awitas teda ülesse; naisterahwas oli aga oma käega Joosepi õlast finni hakanud ja waatas armu paludes ja abi oodates ülesse poole, nagu Peetrus, kui teda mere lainetest, kuhu ta riimuni oli wajunud, wälja tõmmati!

„Waadake ikka!“ naeris kutsjar.

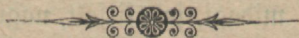
„See on ju Miina?“ küsis kirikherra ehmatanult.

„Mis hirmus! Mis kole!“ Tõsine walu, südame walu paistis tema filmist.

Ja ühe korraga, nagu ühest juust wastasiwad kutsjar ja kõster:

„„Miina!““

Suurel Reedel 1899.

Uuemad raamatud,

mis **Nikolai Erna** raamatukaupluse kulguga Rakveres on ilmunud ja sealt samast üksikult ja hulgana saada on:

1) **Isamaa ajalugu.** Gestiaste ajalugu kõige wanemast ajast nende priiuse kaotamiseni, tähisamate ajaloo kirjade ja uurimiste peale põhjendatud, kõige täielisem tööde fellel põllul, mis ilales Gestiis on ilmunud. Kirjutatud tuttaw Gesti ajaloo uurija **A. Saal.** Raamatu pakfus 269 lehekülge. Hind kõwas köites 85 kop. ja klaseeritud paberi peal kuldköites 1 rubla 60¹/₂ kop. ja 2 rubla.

2) **Kunstimu palcus.** Ilus jutute minewikust, kirjutatud **A. Saal.** Hind 12 kop.

3) **Romaanlik kojimine** ehk **karistaw fihlwedu.** Hästi põnew jutustus, kirjutatud **A. Saal.** Hind 12 kop.

4) **Pietari Päiwärinta.** Soome uudisjutud. Kuulsama Soome kirjaniku julest neli õpetlikku juttu. Gestiistanud **Th. Enne.** Hind 20 kop.

5) **Ei ilalgi.** Roman Gesti lähemast minewikust, kirjutatud **E. Peterson.** Hind 60 kop.

6) **Tiigri kütt** ehk **Malailase põue oda.** Hästi põnew jutustus Suurbawlase mäsust, Gestiistanud **J. Kurg.** Hind 12 kop.

7) **Küsimise ja loimise mäng.** Kuuekümmne lõbusifulise taar-tiga pidu tuju tõimiseks. Hind 10 ja 15 kop.

8) **Kunst elada, armastada ja armastatud saada.** Tulusaks juhatuses ja lõbusaks ajawiiteks noorele rahwale. Hind 10 k.

9) **Pontiak, Ottawide päälit.** Jutustus Põhja-Amerika wabaduse sõjast. Gestiistanud **J. Kurg.** Hind 10 kop.

10) **Ilus pildiraamat lastele.** 48 pildiga. Hind 10 kop.

11) **Laste ABC-raamat.** 40 ilusa pildiga tunnistatud uuema aja õpetuse wiisi järele kokku seatud, kust laps wäheje waewaga kohe esimese lehekülje pealt lugema hakkab. Hind 10 kop.

12) **Perefonna jaladus.** Jutute noorele rahwale. Difensi järele Inglise keelest. Gestiistanud **A. Waas.** Hind 5 kop.

13) **Waimulik Gdeni rohuaed** ehk tarwilised palwe tunnid.

1) Hommiktu ja õhtu palwed püha kirja tunnistuste ja armja laulu salmidega wanematele ja lastele kodu ja koolis prunlida. 2) Kirjilikud kõned ja palwed warrude, pulmade, wiatuste ja mündel aegadel, iga ristimisele trööstiks ja usu kinnituseks, kirjutatud **J. Eiken.** Hind kõwas köites 40 kop.

14) **Georg Stenenson.** Raudtee masina ülesleibja. Gesti-
tanud A. Kiwi. Hind 12 kop.

15) **Paijed.** Zuhtumised ja jutustused Gesti elust. I. anne.
Kirjutanud G. Peterson. Hind 20 kop., satineritud paberi peal 25 f.

16) **Alvaldatud saladus.** Prantsuse kirjaniku P. Mdel
roman. Gestiistanud G. Bergea. Hind 30 kop.

17) **Musti lell.** Jakob Viiv'i jutustus. Hind 15 kop.

18) **Peremehe majapidamise raamat.** Hind kõwas köite-
65 kop.

19) **Dubrowski.** A. S. Buschkin'i uudisjutt. A. Kiwi.
Hind 15 kop.

20) **Saatuse orjad.** A. E. Geinze järele G. Milleroff.
Hind 15 kop.

21) **Puuajala Mats.** Jakob Viiv'i jutustus. Hind 20 kop

22) **Naljafad segatused.** Ühejärguline naljamäng. Gesti
näitelavale seadnud P. Taltis. Hind 12 kop.

23) **Waat' see oli suure linna ilu!** Nahe järguline nal-
jamäng. G. R. Gresseri ja S. W. Tschirikowi järele Gesti näite-
lavale seadnud P. Taltis. Hind 20 kop.

24) **Üks tulus ennemuistene jutt.** Kirja toimetanud V. B.
Hind 5 kop.

25) **Mõstri tütar.** Carl Veppardt'i jutustus lähemast mine-
vikust. Hind 10 kop.

26) **Paijed.** Zuhtumised ja jutustused Gesti elust. II anne.
Kirjutanud G. Peterson. Hind 25 kop.; libeda paberi peal — 30 kop.

Kes raamatu hinna postmarkides Nikolai Erna raamatu
kauplusesse Rakveresse saadab, sellele saadetakse raamat pos-
tiga kätte.

On ilmumas:

1) **Словарь къ Букварю „Русскаго Слова“** Л. Григорьева.
Eõnaraamat L. Grigorjewi Wenesele Rabitsa jaoks.

2) **Словарь ко второму выпуску „Русскаго Слова“** Л.
Григорьева. **Eõnaraamat** L. Grigorjewi lugemise raamatu II
jau kohta.

3) **Загадкиwane palwe koda.** Palweraamat, ühes juurte
pühade laulude, palvete ja kõnedega.

4) **Laste lugemise raamat.** Kirjutanud G. Peterson.

5) **Mäcotja Jaku.** Jutute headele lastele. Kirja pan. A. Kiwi.

